

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМ. С.З. ГЖИЦЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

на тему:

**Оцінка ефективності використання ресурсів та оптимізація виробництва
сільськогосподарської продукції в умовах сучасної економічної
нестабільності**

Виконав: студент 2 курсу, групи Ек-61

Спеціальності 051 «Економіка»
(шифр і назва)

Германович Мар'ян Миколайович

Керівник: Сиротюк Г. В., к.е.н., доцент
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: _____
(Прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ
ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМ. С.З. ГЖИЦЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ**

Освітній ступінь Магістр
Спеціальність 051 «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
економіки

(підпис)
Сиротюк Г. В.
(прізвище, ім'я, по батькові)

«14» березня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу студенту
Германовичу Мар'яну Миколайовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Оцінка ефективності використання ресурсів та оптимізація виробництва сільськогосподарської продукції в умовах сучасної економічної нестабільності

керівник роботи: Сиротюк Г. В., к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЛНУВМБ ім. С. З. Гжицького № 194-4 від 14 березня 2025 р.

2. Строк подання студентом роботи до «5» грудня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи нормативно-законодавчі акти, літературні джерела, дані сільськогосподарських підприємств, статистична звітність.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ

Розділ 1. Теоретико-методичні основи оцінки ефективності використання ресурсів у сільському господарстві

1.1. Економічна сутність та класифікація ресурсів у сільськогосподарському виробництві

1.2. Теоретичні підходи до оцінки ефективності використання ресурсів

1.3. Методичні аспекти оцінювання ефективності використання ресурсів сільськогосподарськими підприємствами

Розділ 2. Аналіз ефективності використання ресурсів у сільськогосподарських підприємствах Львівської області

2.1. Характеристика сучасного стану сільськогосподарських підприємств у Львівській області

2.2. Оцінка ефективності використання ресурсів у сільськогосподарських підприємствах

2.3. Проблеми і ризики ресурсного забезпечення аграрного виробництва

Розділ 3. Шляхи підвищення ефективності використання ресурсів у сільському господарстві

3.1. Оптимізація використання ресурсів як стратегічний напрям розвитку підприємства

3.2. Використання інноваційних технологій для підвищення ефективності використання

ресурсів у сільському господарстві

3.3. Стратегічні напрями підвищення ефективності використання ресурсів

Висновки

Список використаних джерел

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): рисунки, таблиці, схеми

6. Дата видачі завдання «14» березня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для КР).	березень-липень 2025 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	серпень-вересень 2025 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	жовтень 2025 р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	листопад 2025 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	грудень 2025 р.

Студент

_____ (підпис)

Германович М. М.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Сиротюк Г. В.

(прізвище та ініціали)

УДК: 631.11:330.322:338.43 (477.83)

Кваліфікаційна робота: 75 ст. текст. част., 23 рис., 14 табл., 52 літературних джерел.

Германович М. М. – Кваліфікаційна робота. Кафедра економіки. – Львів, Львівський НУВМБ ім. С. З. Гжицького, 2025.

У дослідженні висвітлено теоретичні, аналітичні та практичні аспекти оцінки ефективності використання ресурсів у сільському господарстві. У першому розділі розкрито економічну сутність і класифікацію ресурсів, що формують основу аграрного виробництва, а також проаналізовано ключові теоретичні підходи до визначення ефективності їх використання. Особлива увага приділена методичним аспектам оцінювання.

Другий розділ присвячений аналізу стану аграрного сектору Львівської області. На основі статистичних даних охарактеризовано розвиток підприємств та здійснено оцінку ефективності використання ресурсів. Виявлено ключові проблеми й ризики ресурсного забезпечення, що впливають на конкурентоспроможність та стійкість сільськогосподарських підприємств.

У третьому розділі запропоновано шляхи підвищення ефективності використання ресурсів у сільському господарстві. Розглянуто концепцію оптимізації ресурсного забезпечення як стратегічного напрямку розвитку підприємств, а також обґрунтовано доцільність застосування інноваційних технологій – цифрових рішень, точного землеробства та енергоощадних технологій.

Ключові слова: ресурсний потенціал, економічна сутність ресурсів, сільськогосподарські підприємства, інноваційні технології, оптимізація ресурсів.

АНОТАЦІЯ

Розглянуто теоретичні засади та практичні підходи до оцінки ефективності використання ресурсів у сільському господарстві. Узагальнено економічну сутність і класифікацію ресурсів, а також сучасні методи визначення результативності їх використання. На основі аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області охарактеризовано їх ресурсний потенціал, рівень ефективності та основні проблеми, що стримують розвиток. Визначено ключові напрями підвищення ефективності використання ресурсів, серед яких оптимізація управління, впровадження інноваційних технологій та посилення стратегічного планування. Реалізація цих заходів сприятиме зміцненню економічної стійкості сільськогосподарських підприємств та покращенню результатів їх діяльності.

Ключові слова: ресурсний потенціал, економічна сутність ресурсів, сільськогосподарські підприємства, інноваційні технології, оптимізація ресурсів.

ANNOTATION

The theoretical foundations and practical approaches to assessing the efficiency of resource use in agriculture are examined. The economic essence and classification of resources, as well as modern methods for determining the effectiveness of their use, are summarized. Based on an analysis of the activities of agricultural enterprises in the Lviv region, their resource potential, efficiency level, and key challenges hindering development are characterized. The key directions for improving resource-use efficiency are identified, including management optimization, the introduction of innovative technologies, and the strengthening of strategic planning. The implementation of these measures will contribute to enhancing the economic stability of agricultural enterprises and improving their performance.

Keywords: resource potential, economic essence of resources, agricultural enterprises, innovative technologies, resource optimization.

ЗМІСТ

Вступ.....	7
Розділ 1. Теоретико-методичні основи оцінки ефективності використання ресурсів у сільському господарстві.....	10
1.1. Економічна сутність та класифікація ресурсів у сільськогосподарському виробництві.....	10
1.2. Теоретичні підходи до оцінки ефективності використання ресурсів.....	18
1.3. Методичні аспекти оцінювання ефективності використання ресурсів сільськогосподарськими підприємствами.....	21
Розділ 2. Аналіз ефективності використання ресурсів у сільськогосподарських підприємствах Львівської області.....	27
2.1. Характеристика сучасного стану сільськогосподарських підприємств у Львівській області.....	27
2.2. Оцінка ефективності використання ресурсів у сільськогосподарських підприємствах.....	34
2.3. Проблеми і ризики ресурсного забезпечення аграрного виробництва....	43
Розділ 3. Шляхи підвищення ефективності використання ресурсів у сільському господарстві.....	48
3.1. Оптимізація використання ресурсів як стратегічний напрям розвитку підприємства.....	48
3.2. Використання інноваційних технологій для підвищення ефективності використання ресурсів у сільському господарстві.....	52
3.3. Стратегічні напрями підвищення ефективності використання ресурсів..	59
Висновки	64
Список використаних джерел.....	69

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку економіки України характеризується високим рівнем невизначеності, спричиненої військовими діями, інфляційними процесами, порушенням логістичних ланцюгів та коливаннями цінової кон'юнктури. У таких умовах особливої актуальності набуває проблема підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, адже саме вони забезпечують продовольчу безпеку держави та стабільність регіональної економіки. Ефективне використання земельних, трудових, матеріально-технічних і фінансових ресурсів виступає основою конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, забезпечення сталого розвитку та прибутковості підприємств галузі.

В умовах сучасної економічної нестабільності оптимізація виробничих процесів стає ключовим чинником підвищення ефективності діяльності аграрних суб'єктів господарювання. Пошук шляхів ресурсозбереження, впровадження інноваційних технологій, цифровізація управління виробництвом та оптимальне використання земельних і трудових ресурсів є важливими напрямками забезпечення стійкості сільськогосподарських підприємств Львівської області.

Дослідженнями проблем щодо ефективності використання ресурсів сільськогосподарських підприємств та їх оцінки здійснювали такі науковці, як: Захарчук О. В., Михайлов М. Г., Потриваєва Н.В., Довгаль О.В., Пелипканич І.В., Микитюк П. П., Флис В. Р., Шаманська О. І., Смирнова С. М., Смирнов В. М., Юзик В. А., Вініченко І.І., Сорока Ю.О. та інші. Поряд з тим, ґрунтовнішого дослідження потребують окремі аспекти щодо оцінки ефективності використання ресурсів та розроблення дієвих механізмів оптимізації виробництва сільськогосподарської продукції в умовах економічної нестабільності та обмеженості ресурсів. Це вказує на актуальність теми дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є оцінка ефективності використання ресурсів та розробка рекомендацій щодо оптимізації виробництва сільськогосподарської продукції в умовах економічної нестабільності.

Для досягнення поставленої мети у роботі визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати теоретико-методичні засади оцінки ефективності використання ресурсів у сільському господарстві.
2. Дослідити сучасний стан і тенденції розвитку сільськогосподарських підприємств Львівської області.
3. Провести оцінку ефективності використання земельних, трудових і матеріально-технічних ресурсів на прикладі обраних сільськогосподарських підприємств.
4. Визначити чинники, що впливають на рівень ефективності виробництва в умовах економічної нестабільності.
5. Запропонувати напрями оптимізації виробничих процесів і підвищення ресурсоефективності підприємств регіону.

Об'єктом дослідження є діяльність сільськогосподарських підприємств Львівської області.

Предметом дослідження є економічні відносини, механізми та інструменти ефективного використання ресурсів і оптимізації виробництва сільськогосподарської продукції в умовах економічної нестабільності.

У процесі виконання дослідження використано такі **методи**: абстрактно-логічний – для узагальнення теоретичних положень і формування висновків; економіко-статистичний – для аналізу показників ефективності використання ресурсів; порівняльний та індексний – для виявлення динаміки змін у виробничих процесах; графічний – для наочного відображення результатів дослідження та інші.

Наукова новизна одержаних результатів:

- узагальнено сутність поняття «ресурсів» у сільському господарстві;

- дістала подальшого розвитку методика оцінки ефективності використання ресурсів сільськогосподарських підприємств з урахуванням впливу економічної нестабільності;
- запропоновано модель оптимізації ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання запропонованих методичних підходів і рекомендацій у діяльність сільськогосподарських підприємств Львівської області для підвищення ефективності використання ресурсів, оптимізації виробничих процесів і зміцнення фінансової стійкості в умовах нестабільного економічного середовища.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

1.1. Економічні сутність та класифікація ресурсів у сільськогосподарському виробництві

Ресурси у сільськогосподарському виробництві є основою економічної діяльності підприємства, адже саме вони визначають обсяг, структуру та ефективність виробництва продукції. Ресурси – це сукупність чинників, які безпосередньо чи опосередковано приймають участь у процесі виробництва Ю. Дерев'янка вважає, що під ресурсами потрібно розуміти будь-яку субстанцію, що здатна завдяки своєму енергоінформаційному потенціалу задовольняти потреби людства [1].

Під економічними ресурсами розуміють сукупність природних, матеріальних, трудових, фінансових та інтелектуальних засобів, які використовуються для створення сільськогосподарських благ і забезпечення відтворювального процесу.

Ресурси є чинником формування внутрішніх резервів економічного зростання підприємства за умови їх раціонального та ефективного використання. Це сприяє задоволенню не лише власних потреб підприємства, а й потреб суспільства загалом (рис. 1.1).

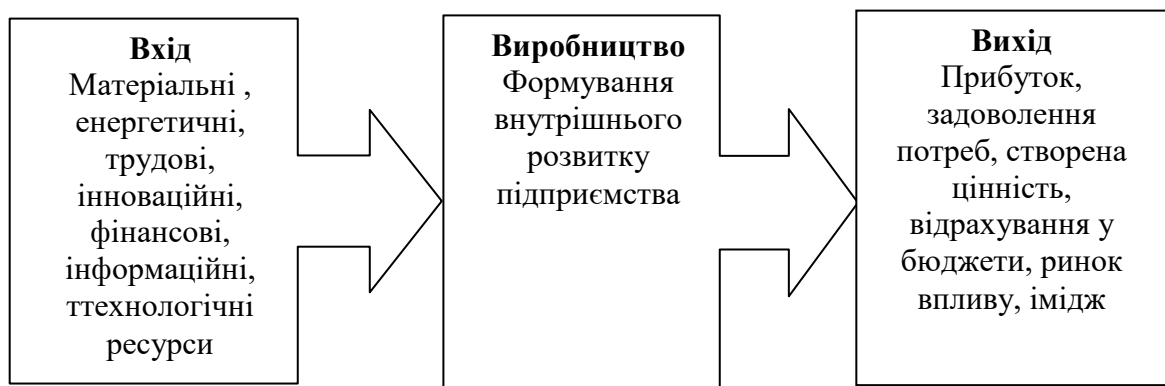

Рис. 1.1. Процес перетворення ресурсів у процесі господарської діяльності [2]

На відміну від промисловості, сільське господарство характеризується специфічним поєднанням ресурсів, головну роль серед яких відіграє земля. Її унікальність полягає в тому, що вона є не лише засобом, а й предметом праці, відновлюваним, але обмеженим ресурсом, якість якого залежить від природних і господарських чинників.

Економічна сутність сільськогосподарських ресурсів полягає у їх здатності створювати вартість і приносити дохід у процесі використання. Вони не мають самостійної споживчої вартості, але, поєднуючись у виробничому процесі, забезпечують створення кінцевої продукції – харчових продуктів, сировини для промисловості тощо. Таким чином, ресурси є носіями виробничих можливостей підприємства, що визначають рівень його конкурентоспроможності та економічної ефективності.

З економічного погляду ресурси виступають об'єктом управління, адже від того, наскільки раціонально вони використовуються, залежить результативність функціонування сільськогосподарського підприємства. Сучасні умови господарювання вимагають оптимізації структури ресурсного потенціалу, впровадження інноваційних технологій, підвищення родючості земель і продуктивності праці.

Отже, економічна сутність ресурсів у сільському господарстві проявляється у тому, що вони є основою процесу виробництва, джерелом формування доходу та фактором забезпечення стійкого розвитку аграрного сектора.

Ресурси сільськогосподарського виробництва мають складну структуру, тому їх класифікують за різними ознаками. Найбільш поширеною є класифікація за економічним змістом, функціональним призначенням, ступенем відтворюваності та формою власності (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація ресурсів у сільськогосподарському виробництві

Критерій класифікації	Вид ресурсів	Характеристика
1. За економічним змістом	Матеріальні	Земельні ділянки, будівлі, споруди, техніка, машини, насіння, добрива, паливо, інвентар.
	Трудові	Сукупність працівників, які беруть участь у виробничому процесі та мають відповідну кваліфікацію.
	Фінансові	Грошові кошти, які використовуються для забезпечення поточної діяльності, інвестицій та розрахунків.
	Інформаційні та інтелектуальні	Знання, технології, управлінські рішення, цифрові ресурси, досвід та ноу-хау.
2. За функціональним призначенням	Основні ресурси	Беруть участь у багатьох виробничих циклах, поступово переносять свою вартість (земля, будівлі, техніка).
	Оборотні ресурси	Споживаються повністю за один виробничий цикл (насіння, добрива, паливо, корми).
3. За ступенем відтворюваності	Відновлювані	Можуть бути відтворені природним або штучним шляхом (родючість ґрунтів, поголів'я худоби, біоресурси).
	Невідновлювані	Обмежені в запасах, не відновлюються у межах людського життя (енергоносії, корисні копалини).
4. За формою власності	Державні	Земельні фонди, меліоративні системи, науково-дослідні установи.
	Колективні (корпоративні)	Ресурси агрохолдингів, кооперативів, акціонерних товариств.
	Приватні	Земельні ділянки та засоби виробництва фермерів, особистих селянських господарств.
5. За роллю у виробничому процесі	Природні	Земля, вода, клімат, біологічні ресурси.
	Трудові	Людський капітал, який забезпечує виконання виробничих операцій.
	Капітальні	Засоби праці - машини, споруди, техніка, будівлі.
	Інноваційні	Нові технології, цифрові рішення, системи управління, штучний інтелект.

Побудовано згідно [3]

Класифікація ресурсів розглядається не лише як наукове, а й як важливе практичне завдання, необхідне для ведення їх обліку, оцінювання можливостей заміни та вибору оптимальних варіантів використання з урахуванням обмежувальних чинників. До таких чинників належать: місцезнаходження ресурсу, форма власності, обсяги запасів, логістичні умови, вартість та інші. Саме ці обмеження часто визначають, який тип ресурсів доцільно застосовувати під час реалізації конкретних заходів, у якій формі їх використовувати, якими способами підвищувати ефективність, а також яких ресурсів бракує та які варто залучати із зовнішнього середовища.

У роботі більше уваги буде приділено ресурсам за економічним змістом: матеріально-речові, трудові, фінансові, інформаційні та інтелектуальні.

Матеріальні ресурси, у свою чергу, можна поділити на природно-сировинні, майнові та інфраструктурні, кожна з цих груп відіграє важливу роль у забезпеченні безперервності та ефективності сільськогосподарського виробництва [3].

Природно-сировинні ресурси охоплюють землю, водні ресурси, корисні копалини, лісові та біологічні ресурси, які безпосередньо залучаються у виробничий процес або є його базою. Вони мають обмежений характер і часто визначають спеціалізацію господарства, структуру посівів та напрямки розвитку підприємства.

Майнові ресурси включають засоби праці – будівлі, споруди, техніку, устаткування, транспортні засоби, виробничий інвентар, тобто матеріальні елементи, що забезпечують процес створення продукції. Їх ефективне використання залежить від рівня технічного оснащення, ступеня зносу, технологічного оновлення та впровадження інновацій.

Інфраструктурні ресурси – це об'єкти, які забезпечують функціонування та взаємозв'язок усіх елементів виробничої системи: дороги,

енергетичні мережі, системи зв'язку, склади, транспортна логістика, інформаційні платформи тощо (рис. 1.2).

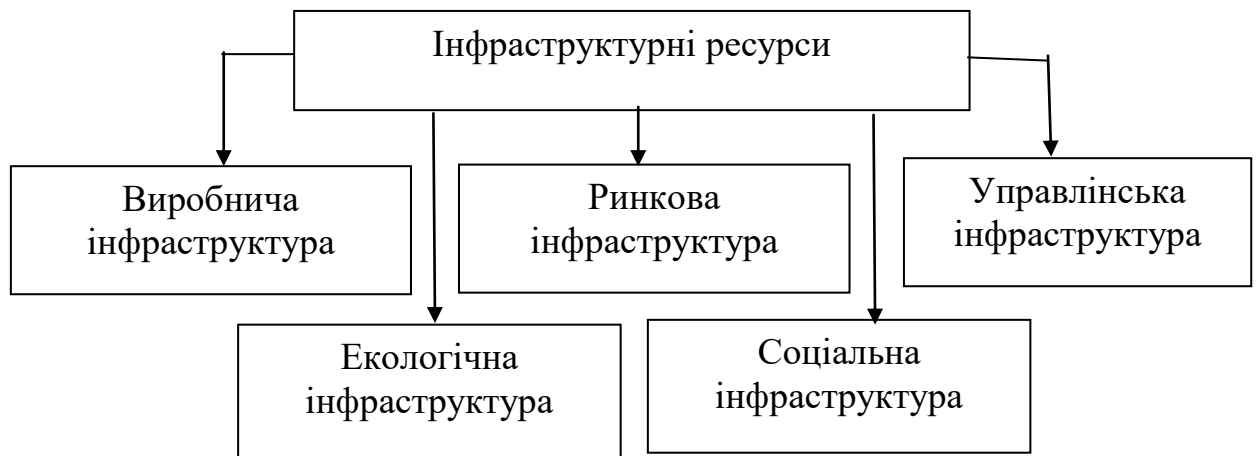

Рис. 1.2 Інфраструктурні ресурси підприємства

Побудовано на основі [3]

Інфраструктурні ресурси сприяють підвищенню продуктивності праці, скороченню витрат і часу на транспортування, покращенню якості управління виробничими процесами.

Таким чином, матеріальні ресурси утворюють основу виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства, а їх раціональне поєднання та ефективне використання забезпечують досягнення високих економічних результатів і сталий розвиток галузі.

Особлива роль відводиться трудовим ресурсам, які є сукупністю працівників, які володіють необхідними фізичними здібностями, знаннями, навичками та досвідом для здійснення виробничої діяльності у галузі сільського господарства [4]. Вони є одним із ключових елементів виробничого потенціалу підприємства, адже саме праця людини забезпечує ефективне використання матеріальних, земельних, фінансових та інших ресурсів.

Раціональне використання трудових ресурсів передбачає оптимальне поєднання кількісних і якісних характеристик персоналу, підвищення рівня

його кваліфікації, мотивації до продуктивної праці та створення належних умов праці.

Персонал підприємства за характером виконуваних функцій поділяється на: керівники, спеціалісти, службовці та робітники (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Класифікація персоналу підприємства за характером виконуваних функцій

Побудовано на основі [5]

В умовах сучасного аграрного виробництва особливого значення набуває впровадження інноваційних технологій і цифрових інструментів, що вимагають високого рівня професійної підготовки працівників [6].

Загалом, трудові ресурси виступають не лише фактором виробництва, а й стратегічним капіталом підприємства, від ефективності управління яким залежить його конкурентоспроможність, продуктивність і стійкий розвиток.

Фінансові ресурси сільськогосподарського підприємства – це сукупність власних, залучених і позикових грошових коштів, які перебувають у його розпорядженні та використовуються для забезпечення виробничо-господарської діяльності, розширеного відтворення, інвестиційного розвитку й виконання фінансових зобов’язань.

На думку В. Яременко та Н. Салманов фінансові ресурси підприємства – це наявні в розпорядженні підприємства кошти, які поділяються за двома ознаками, а саме: за видами, складом та джерелами виникнення (формування) [7].

До складу фінансових ресурсів належать: прибуток, амортизаційні відрахування, внески власників, кредити банків, бюджетні асигнування, кошти від реалізації продукції, а також інші надходження. Ефективне управління фінансовими ресурсами передбачає оптимальне поєднання власного й позикового капіталу, раціональне використання коштів, підвищення рівня рентабельності та забезпечення відтворення виробничого потенціалу.

Вони виступають основою фінансової стійкості підприємства, визначають його платоспроможність, інвестиційну привабливість і здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Інформаційні ресурси являють собою сукупність даних, знань, технологічних і управлінських рішень, які забезпечують процес прийняття ефективних управлінських, виробничих та інвестиційних рішень. Вони охоплюють інформацію про стан земельних угідь, врожайність культур, використання матеріально-технічних ресурсів, ринкову кон'юнктуру, фінансові показники діяльності, а також результати наукових досліджень та інноваційні розробки.

Як зауважує П. Вяткін інформація стала одним з найважливіших стратегічних ресурсів і пропонує стратегічний механізм управління інформаційними ресурсами (рис. 1.4). У сучасних умовах цифровізації аграрного сектору інформаційні ресурси виступають стратегічним активом підприємства, що визначає його конкурентоспроможність. Використання геоінформаційних систем (GIS), технологій дистанційного зондування, систем точного землеробства, дронів, штучного інтелекту та аналітичних платформ дає змогу оптимізувати витрати, підвищити врожайність,

своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища та забезпечувати сталий розвиток господарства[8].

Рис. 1.4. Механізм управління інформаційними ресурсами сільськогосподарських підприємств [8].

Таким чином, інформаційні ресурси є невід’ємною складовою ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства, що поєднує матеріальні, фінансові та трудові ресурси в єдину ефективну систему управління виробництвом.

Ефективність використання ресурсів у сільському господарстві відображає співвідношення між досягнутими результатами господарської діяльності та затратами виробничих ресурсів, що були використані для їх досягнення. У сучасних умовах ринкової економіки, глобальної конкуренції та нестабільного соціально-економічного середовища підвищення ефективності стає головним чинником забезпечення сталого розвитку аграрного сектору.

Інтелектуальні ресурси включають сукупність знань, досвіду, компетенцій, інноваційних ідей, технологічних рішень, управлінських навичок та інформаційних систем, які забезпечують підвищення ефективності виробничих процесів і конкурентоспроможності підприємства [9].

До складу інтелектуальних ресурсів належать результати науково-дослідної діяльності, ноу-хау, патенти, програмне забезпечення, бази даних, аналітичні та інформаційні системи, а також людський капітал – працівники що володіють спеціалізованими знаннями.

Сільськогосподарське виробництво характеризується значною залежністю від природно-кліматичних умов, сезонністю, біологічними особливостями виробничого процесу, що впливає на специфіку формування ефективності використання ресурсів. В аграрній сфері ресурси включають земельні, трудові, матеріально-технічні, фінансові, інформаційні та природні компоненти. Їх раціональне використання визначає конкурентоспроможність підприємства, рівень його доходності, а також екологічну безпечність виробничої діяльності.

Ефективне управління ресурсами в аграрній сфері передбачає комплексний підхід, що включає ресурсозбереження, застосування новітніх агротехнологій, автоматизацію виробничих процесів, раціональне використання добрив і засобів захисту рослин.

1.2. Теоретичні підходи до оцінки ефективності використання ресурсів

Ефективне використання ресурсів є надзвичайно важливим питанням, оскільки саме від рівня ефективності залежать конкурентоспроможність підприємства, його фінансова стійкість та можливості розвитку. В сучасних умовах, що характеризується обмеженістю ресурсів, глобальною

конкуренцією та нестабільним зовнішнім середовищем, питання підвищення ефективності використання ресурсів набуває особливої актуальності. Ресурси виступають основою економічної діяльності підприємства. До них належать матеріальні, трудові, фінансові, енергетичні, природні, інформаційні та інші види ресурсів, які у взаємодії формують ресурсний потенціал підприємства. Ефективне управління цими ресурсами визначає кінцевий результат діяльності – обсяг виробленої продукції, рівень прибутку, конкурентні переваги на ринку [10].

У загальному розумінні ефективність означає ступінь результативності процесу або діяльності. У контексті економічної діяльності ефективність використання ресурсів характеризує співвідношення отриманого результату до витрачених ресурсів.

Ефективне використання ресурсів, на думку науковців [11] є процесом послідовної та комплексної реалізації організаційно-економічних, технічних і технологічних заходів, які спрямовані на забезпечення раціонального, економного й результативного використання матеріально-сировинних, трудових, фінансових та інших видів ресурсів.

Отже, ефективність використання ресурсів – це комплексна характеристика, яка показує, наскільки результативно підприємство використовує свій ресурсний потенціал для досягнення стратегічних цілей за мінімальних витрат.

В економічній літературі сформовано низку підходів до трактування та оцінки ефективності використання ресурсів:

- ресурсний,
- результативний,
- витратний,
- комплексний
- системний підходи (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Підходи до трактування та оцінки ефективності використання ресурсів

Назва підходу	Характеристика
Ресурсний підхід	Оцінює ефективність з позиції раціонального використання окремих видів ресурсів (трудових, матеріальних, фінансових). Увага зосереджена на кількісних і якісних параметрах ресурсів, їх віддачі, інтенсивності та продуктивності. Дозволяє виявити слабкі місця у використанні ресурсів, але не враховує їх взаємодію.
Результативний підхід	Розглядає ефективність через кінцеві результати діяльності (прибуток, дохід, рентабельність, ринкова частка). Ґрунтується на співвідношенні «результат – витрати». Не враховує якісні зміни ресурсного потенціалу та зовнішні чинники.
Витратний підхід	Орієнтується на мінімізацію витрат при досягненні заданого результату.
Комплексний підхід	Поєднує кілька методів оцінки, враховує всі види ресурсів у взаємозв'язку. Оцінка здійснюється за системою часткових і узагальнюючих показників. Дає цілісну оцінку ефективності для стратегічного планування.
Системний підхід	Розглядає підприємство як відкриту соціо-економічну систему, де ресурси взаємодіють між собою і з зовнішнім середовищем. Найбільш сучасний підхід, що враховує цифровізацію й сталий розвиток.

Складено автором на основі [12-14]

Ресурсний, результативний, витратний, комплексний і системний підходи відображають еволюцію економічної думки від вузького розуміння ефективності як співвідношення «результат-витрати» до комплексного бачення підприємства як соціо-економічної системи.

Основним критерієм ефективності використання ресурсів виступає максимальний результат за мінімальних витрат. Проте у практиці оцінювання використовують систему показників, яка охоплює:

- економічні показники (рентабельність, продуктивність праці, фондівіддача, оборотність активів);
- ресурсні показники (матеріалоемність, енергоємність, трудомісткість);

- соціальні показники (рівень оплати праці, задоволеність персоналу, безпека умов праці);
- екологічні показники (обсяг викидів, утилізація відходів, раціональне використання природних ресурсів).

Для комплексної оцінки все частіше застосовуються інтегральні індекси, які поєднують економічні, соціальні та екологічні аспекти ефективності.

Оцінка ефективності використання ресурсів є складним багаторівневим процесом, який вимагає застосування різних теоретичних підходів. В умовах цифрової трансформації та сталого розвитку найперспективнішим є системно-комплексний підхід, який інтегрує економічні, соціальні та екологічні складові ефективності. Такий підхід забезпечує формування цілісного уявлення про ефективність використання ресурсів і сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках.

1.3. Методичні аспекти оцінювання ефективності використання ресурсів сільськогосподарськими підприємствами

Для забезпечення раціонального управління ресурсами необхідно розробити науково обґрунтовану систему оцінки їх використання. Саме системний аналіз показників ефективності дозволяє визначити резерви підвищення результативності діяльності підприємства, обґрунтувати напрями вдосконалення виробничих процесів і оптимізувати структуру ресурсного забезпечення.

Оцінювання ефективності використання ресурсів повинно базуватися на сукупності принципів, дотримання яких гарантує об'єктивність, результативність і адекватність проведеного аналізу. До ключових принципів

такого оцінювання належать: точність, достовірність, релевантність, системність, комплексність, порівнянність та періодичність тощо.

Для оцінювання ефективності використання ресурсів (земельних, трудових, матеріальних, технічних, фінансових) використовується система показників та методичних підходів, серед яких важливе місце займають аналіз і синтез. Розглянемо найбільш поширені показники, що застосовуються в процесі такого оцінювання.

Оцінка ефективності використання земельних ресурсів проводиться за системою натуральних, вартісних та відносних показників, які поділяються на три групи [15, 16]:

1. Показники продуктивності земель: урожайність культур, валовий вихід продукції з 1 га, грошова виручка з 1 га сільськогосподарських угідь.
2. Показники економічної ефективності: прибуток з 1 га; чистий дохід на 1 га, коефіцієнт ефективності використання земель.
3. Показники інтенсивності землекористування: вартість валової продукції на 1 га; капіталовкладення на 1 га; коефіцієнт використання ріллі (співвідношення площ посівів до загальної площі ріллі); Коефіцієнт розораності території.

Показники ефективності використання трудових ресурсів дають змогу визначити, наскільки раціонально підприємство використовує працю, чи відповідає рівень продуктивності витратам часу, заробітної плати та організації праці. Для аграрних підприємств такі показники мають особливе значення, адже трудові ресурси є вирішальним чинником забезпечення виробництва, особливо на сезонних роботах.

О. Єлець наголошує на необхідності комплексної оцінки трудових ресурсів, яка поєднує аналіз кількісних параметрів (чисельність, рух персоналу) та якісних характеристик (продуктивність, ефективність, мотивація праці). Такий підхід дає змогу визначити не лише забезпеченість підприємства кадрами, а й економічну віддачу від їх використання [17].

Основні показники оцінювання ефективності використання трудових ресурсів: продуктивність праці; трудомісткість продукції; фонд робочого часу та його використання; коефіцієнт використання робочого часу; середньорічний (середньомісячний, середньоденний) виробіток одного працівника; коефіцієнт плинності кадрів; фондівіддача праці (фондовіддача персоналу); середня заробітна плата працівника; рівень механізації та автоматизації праці.

Ефективність використання матеріальних ресурсів оцінюють за допомогою системи показників, які відображають рівень економного та раціонального їх використання у процесі виробництва. Основні з них [18]:

1. Матеріаломісткість продукції – показує, скільки матеріальних ресурсів витрачається на виробництво одиниці продукції. Чим нижча матеріаломісткість, тим ефективніше використовуються матеріали.

2. Матеріаловіддача – характеризує, який обсяг продукції (у вартісному вираженні) отримано з кожної гривні витрачених матеріалів. Це зворотний показник до матеріаломісткості.

3. Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції – відображає частку матеріальних витрат у загальній собівартості. Зменшення цього показника свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів.

4. Матеріальні запаси (оборотність запасів) – відображає швидкість обертання матеріальних запасів: скільки разів за певний період запаси перетворюються на готову продукцію.

5. Тривалість обороту матеріальних ресурсів – показує, за який період здійснюється повний цикл використання матеріальних ресурсів (від моменту надходження до виробництва до реалізації продукції).

6. Коефіцієнт забезпеченості виробництва матеріальними ресурсами – характеризує, наскільки фактичні запаси матеріалів відповідають потребам виробництва.

7. Індекс економії матеріальних ресурсів – узагальнений показник, що відображає зміну ефективності їх використання у динаміці (порівняно з попереднім періодом або планом).

Ефективність використання технічних ресурсів сільськогосподарських підприємств оцінюють за системою показників, які відображають рівень забезпеченості, інтенсивність використання, віддачу техніки та її вплив на результати виробництва. Основні з них можна поділити на ресурсні, експлуатаційні, економічні та результативні.

Таблиця 1.3

Показники ефективності використання технічних ресурсів
сільськогосподарських підприємств

Група показників	Назва показника	Характеристика
1. Показники забезпеченості технічними ресурсами	Енергоозброєність праці	Визначає співвідношення загальної енергетичної потужності підприємства до середньооблікової чисельності працівників.
	Забезпеченість технікою на одиницю площі	Показує кількість техніки, що припадає на певну площу сільськогосподарських угідь.
	Коефіцієнт технічної оснащеності	Відображає ступінь відповідності фактичної кількості техніки нормативній потребі підприємства.
2. Показники використання технічних засобів (експлуатаційні)	Коефіцієнт використання машинного парку	Характеризує частку техніки, що реально використовується у виробничому процесі.
	Коефіцієнт змінності роботи техніки	Показує, скільки змін на добу відпрацьовує техніка.
	Коефіцієнт використання річного фонду часу	Відображає ступінь використання наявного часу роботи техніки протягом року.
	Продуктивність машин	Визначає обсяг виконаних робіт певною машиною за одиницю часу.
3. Економічні показники ефективності	Виробіток на одиницю техніки	Показує кількість продукції або виручки, отриманої з розрахунку на одну машину чи агрегат.
	Собівартість механізованих робіт	Відображає витрати на виконання одиниці механізованої операції.
	Питомі капітальні вкладення	Характеризують рівень інвестицій у технічне забезпечення на одиницю площі або продукції.

Складено на основі [19, 20]

Ефективність використання фінансових ресурсів оцінюється за допомогою системи показників, що відображають результативність, раціональність та доцільність формування і використання фінансових ресурсів. В. Каращенко та О. Рибіцький, вказують на важливість впровадження нових технологій і підходів для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів, що дозволить підвищити загальну фінансову стійкість і конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств [21].

Показники, за допомогою яких оцінюють фінансову стійкість можна поділити на прибутковості, рентабельності, ліквідності, платоспроможності та оборотності (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Показники ефективності використання фінансових ресурсів
сільськогосподарських підприємств

Група показників	Назва показника	Характеристика
1. Показники прибутковості	Чистий прибуток (збиток)	Відображає кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства після сплати податків.
	Прибуток від основної діяльності	Показує фінансовий результат від реалізації продукції, робіт чи послуг.
	Темпи зростання прибутку	Характеризують динаміку зміни прибутковості за певний період.
2. Показники рентабельності	Рентабельність активів (ROA)	Показує ефективність використання всіх активів підприємства для отримання прибутку.
	Рентабельність власного капіталу (ROE)	Визначає дохідність власних фінансових ресурсів підприємства.
	Рентабельність продукції	Відображає частку прибутку в кожній гривні виручки від реалізації.
	Рентабельність витрат	Показує віддачу від понесених витрат виробництва.
3. Показники ліквідності	Коефіцієнт поточної ліквідності	Визначає спроможність підприємства погашати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів.
	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Показує здатність підприємства розраховуватись за

		короткостроковими боргами за рахунок найбільш ліквідних активів.
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Відображає частку короткострокових зобов'язань, які можуть бути погашені негайно.
4. Показники платоспроможності та фінансової стійкості	Коефіцієнт автономії	Характеризує частку власного капіталу у загальній сумі активів підприємства.
	Коефіцієнт фінансової залежності	Показує рівень залучення позикових коштів у фінансуванні діяльності.
	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Відображає частку власних коштів, вкладених в оборотні активи.
	Коефіцієнт покриття зобов'язань власним капіталом	Характеризує здатність підприємства погасити борги за рахунок власних фінансових ресурсів.
5. Показники оборотності фінансових ресурсів	Коефіцієнт оборотності активів	Показує швидкість використання активів у процесі створення доходу.
	Оборотність дебіторської заборгованості	Визначає швидкість погашення боргів покупцями.
	Оборотність кредиторської заборгованості	Характеризує своєчасність розрахунків із постачальниками.
	Тривалість одного обороту оборотних коштів	Визначає період, за який кошти здійснюють повний цикл обігу.

Складено на основі [22-24]

Отже, зазначені показники оцінювання ефективності використання ресурсів сільськогосподарськими підприємствами мають забезпечити всебічне, об'єктивне й кількісно вимірюване відображення результатів господарювання, спрямоване на підвищення конкурентоспроможності та ресурсозбереження аграрного виробництва.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ У
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ

2.1. Характеристика сучасного стану сільськогосподарських підприємств у Львівській області

Львівській області має розвинутий аграрний сектор, проте вона не належить до передових регіонів щодо обсягу виробництва сільськогосподарської продукції, хоча в динаміці спостерігається позитивна тенденція (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Частка Львівської області у виробництві сільськогосподарської продукції

Показники	2015 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Продукції сільського господарства, %	3,2	3,7	3,4	4,8	4,3	4,8
Продукція рослинництва, %	2,7	3,3	3,0	4,4	3,9	4,5
Продукція тваринництва, %	4,9	5,1	5,5	6,1	6,0	6,2

Розраховано на основі даних Держстату України [25]

З даних таблиці бачимо, що у 2024 р. продукція сільського господарства Львівщини становила 4,8 %, що на 1,6 % більше 2015 р. та 0,5% - 2023 р. Тенденцію зростання мала як продукція рослинництва, так і продукція тваринництва.

Аграрний сектор Львівщини характеризується значною диспропорцією між рослинництвом і тваринництвом. Так, частка рослинництва у 2024 р. становила 74,5 %, а тваринництва – 25,5 %. Тоді як це співвідношення у 2015 р. було 64,9 % і 35,1 % відповідно (рис. 2.1).

у відсотках до загального обсягу

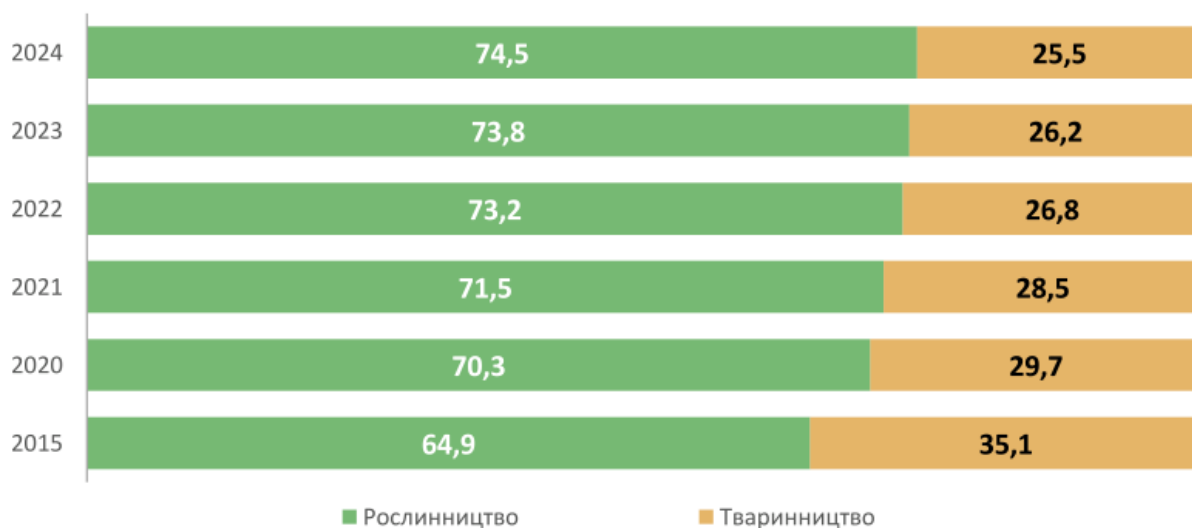

Рис. 2.1. Продукція сільського господарства Львівської області.

За даними [26].

У період з 2010 р. по 2024 р. спостерігається стійка тенденція зростання частки сільськогосподарських підприємств у виробництві продукції сільського господарства, яка зростає з 31,5 % до 61,5 % (рис. 2.2).

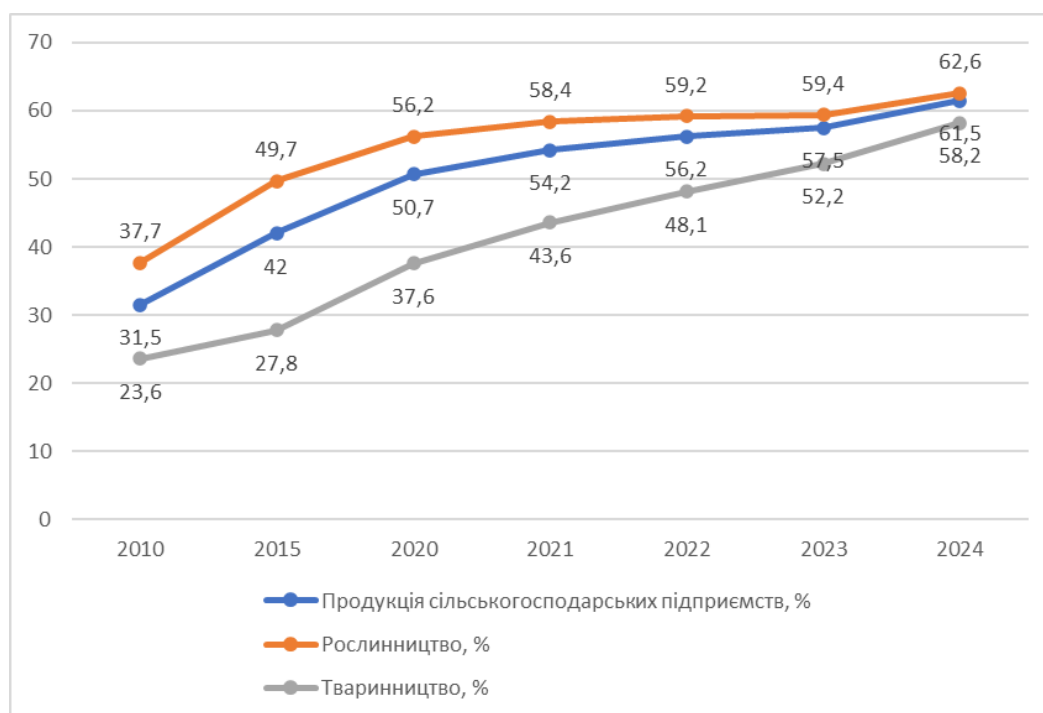

Рис. 2.2. Частка сільськогосподарських підприємств у виробництві продукції сільського господарства.

Побудовано за даними [26].

Найбільш динамічним було зростання у рослинництві – від 37,7 % до 62,6 %, тоді як продукція тваринництва також показала суттєве збільшення з 23,6 % до 58,2 %. Це свідчить про переваги виробництва продукції у підприємствах над іншими категоріями, зокрема фермерськими та домогосподарствами, та підвищення ролі підприємств у забезпеченні аграрного виробництва країни.

Виробництво основних культур рослинництва сільськогосподарськими підприємствами Львівської області за період 2010-2024 роки вказує на тренд з переважанням зростання обсягів виробництва більшості культур (рис. 2.3).

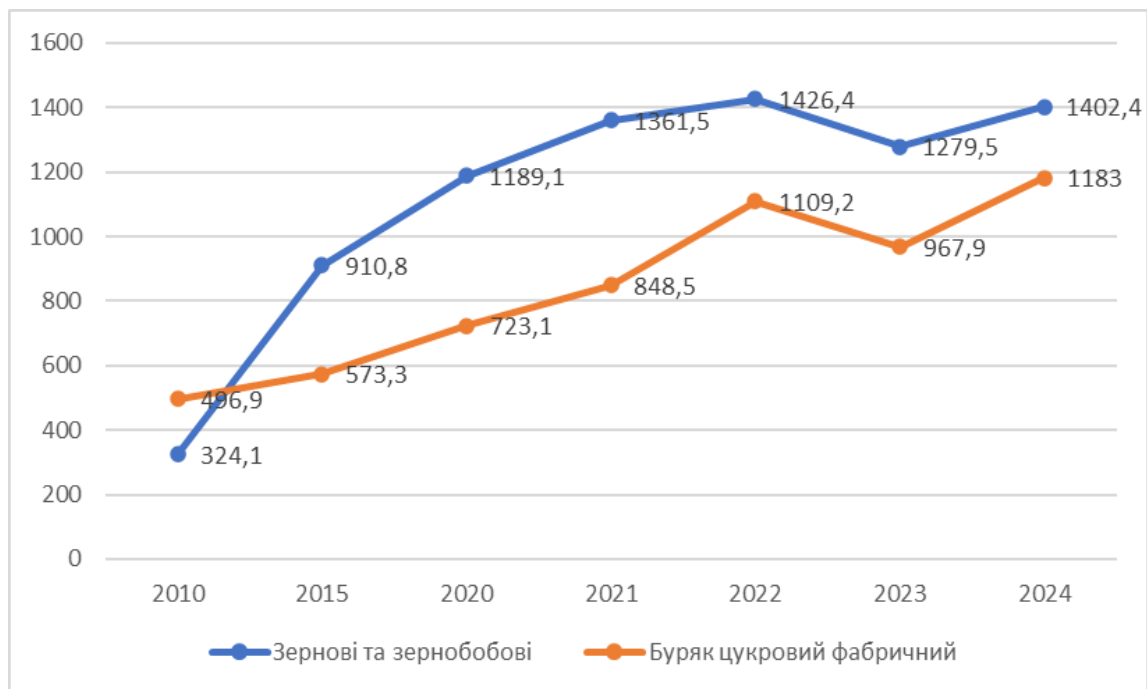

Рис. 2.3. Динаміка виробництва зернових культур та цукрових буряків у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, тис. т

Побудовано за даними [27].

Так, основні культури у сільськогосподарських підприємствах (зернові, та цукрові буряки) демонструють стійке зростання виробництва, в основному завдяки розширенню посівних площ та підвищення врожайності даних культур.

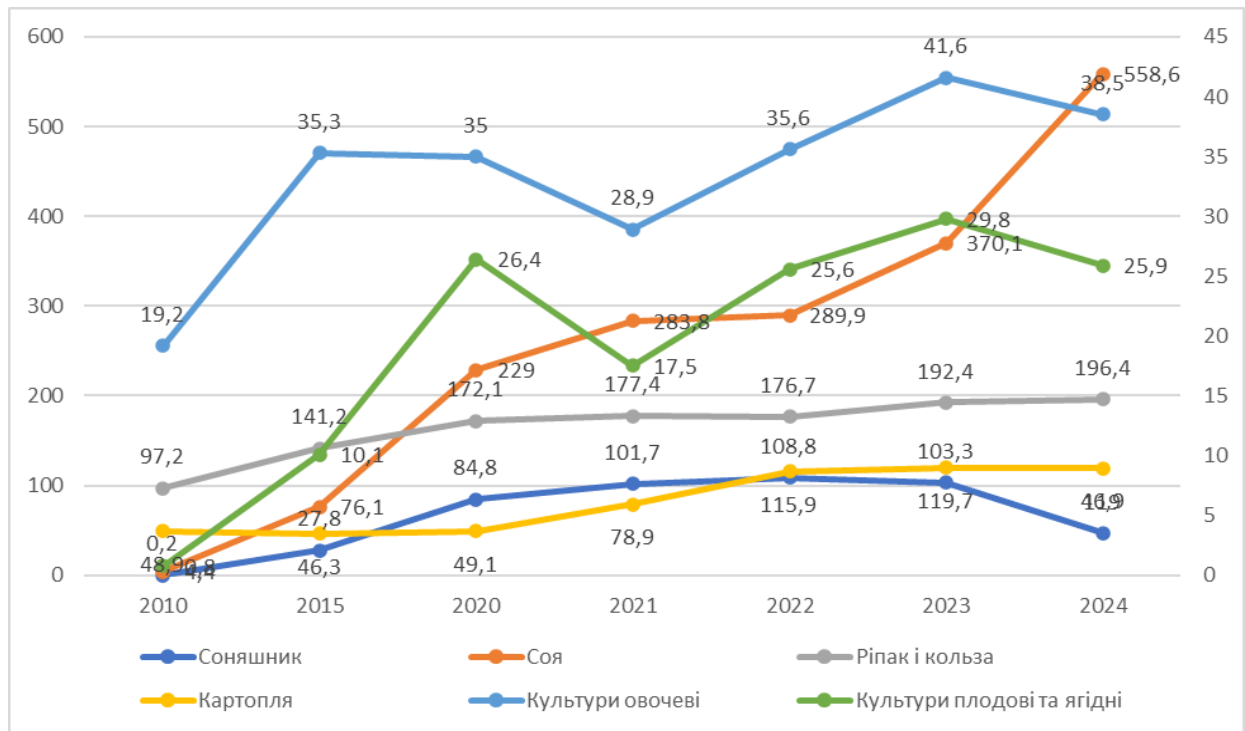

Рис. 2.4. Динаміка виробництва окремих культур у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, тис. т

Побудовано за даними [27].

Виробництво сої у підприємствах Львівській області показує стійку тенденцію до зростання, збільшившись із 4,4 тис. т у 2010 р. до 558,6 тис. т у 2024 р. Найбільш значне зростання спостерігається після 2015 р., що свідчить про активне впровадження цієї культури в сівозміну та розвиток олійних напрямків. Це свідчить про підвищення рентабельності та інвестиційну привабливість соєвого виробництва в регіоні.

Такі культури як соняшник, картопля, овочі, плодові та ягідні мають коливальний характер виробництва, залежний від кліматичних умов та ринкових чинників.

Виробництво продукції тваринництва у досліджуваному регіоні зосереджено на підприємствах та господарствах населення і її співвідношення залежить від виду продукції.

У 2024 році виробництво сільськогосподарських тварин у Львівській області показує чітку залежність від категорії господарств: велика рогата худоба переважно вирощується господарствами населення (88,8%), тоді як підприємства забезпечують лише 11,2% загального обсягу; свині та птиця свійська значною мірою вирощуються підприємствами (75,7% свиней і 91,3% птиці), що свідчить про їхню концентрацію в промисловому секторі; вівці та кози вирощуються переважно господарствами населення (84,1%), а коні практично повністю належать приватним господарствам (99,7%) [26].

Виробництво продукції тваринництва сільськогосподарськими підприємствами Львівщини подамо на рис. 2.5 і 2.6.

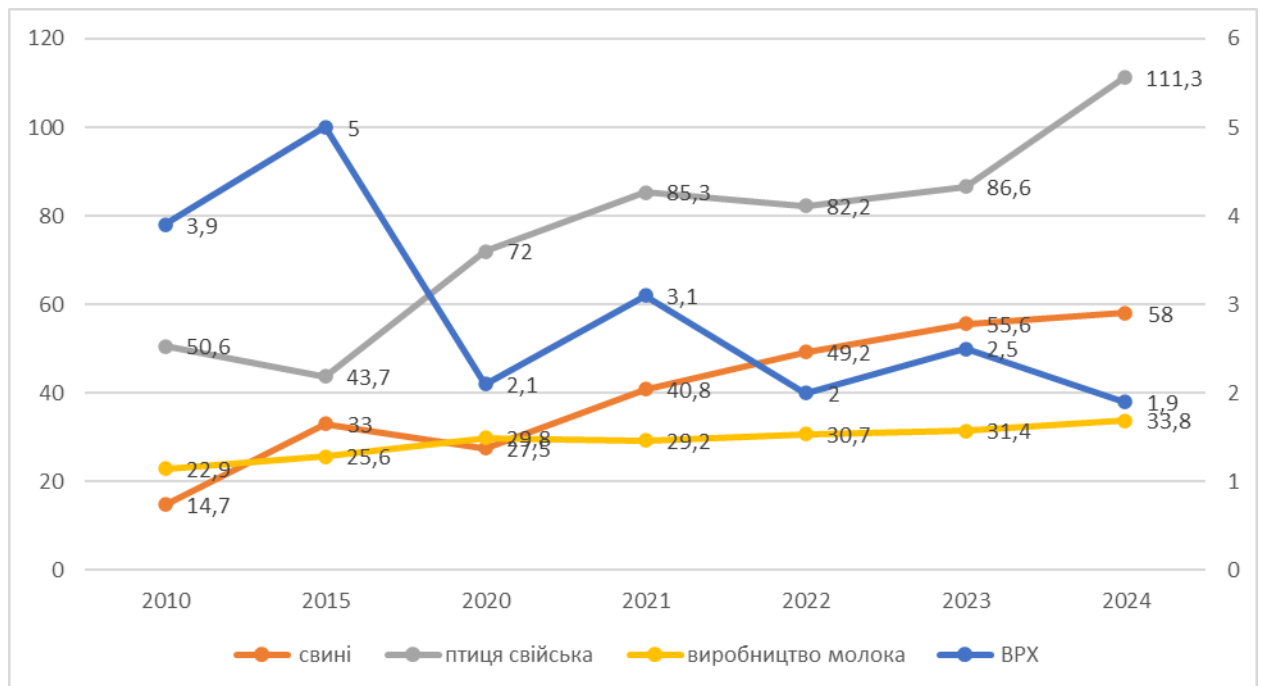

Рис. 2.5. Виробництво продукції тваринництва сільськогосподарськими підприємствами Львівщини, тис. т

Побудовано за даними [27].

Як бачимо з рис. 2.5 виробництво свинини та молока демонструє стабільне зростання, причому свинина збільшилася з 14,7 тис. т у 2010 р. до 58 тис. т у 2024 році, а молоко – з 22,9 тис. т до 33,8 тис. т. Виробництво

птиці свійської зросло значно більше – з 50,6 тис. т до 111,3 тис. т, відзначаючи стійку позитивну тенденцію. У той же час виробництво великої рогатої худоби у живій масі суттєво зменшилось.

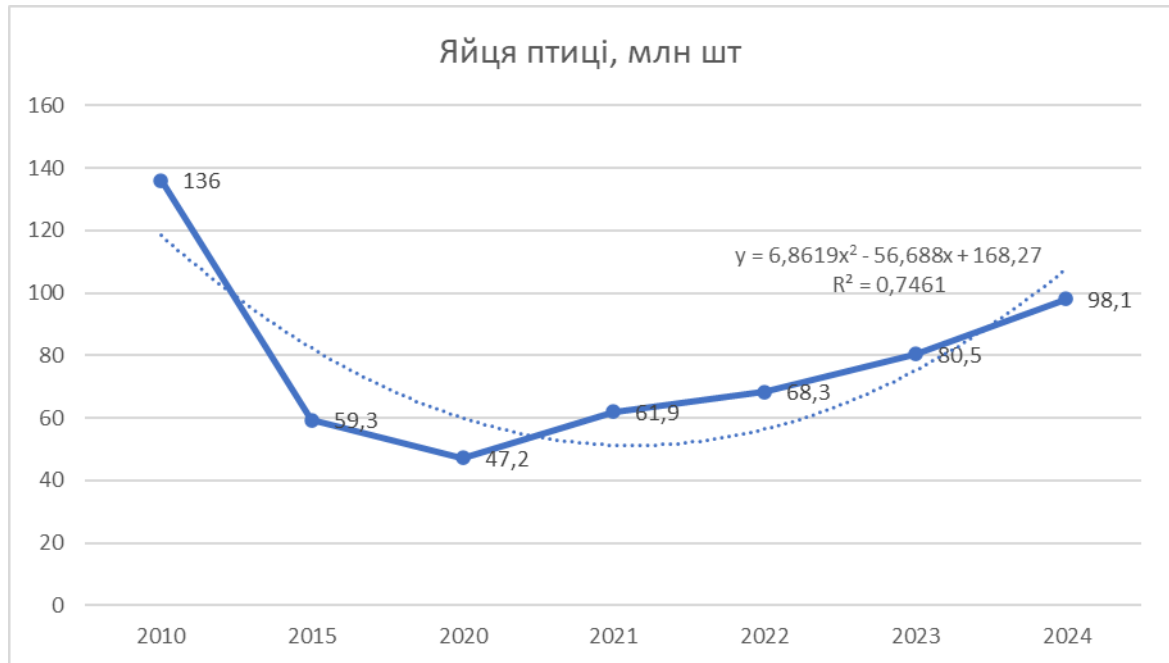

Рис. 2.6. Виробництво яєць птиці свійської сільськогосподарськими підприємствами Львівщини

Побудовано за даними [27].

Динаміка виробництва яєць від свійської птиці характеризується значним падінням з 136,0 млн шт у 2010 р. до 47,2 млн шт у 2020 р., що свідчить про зменшення поголів'я. Після цього спостерігається поступове відновлення: у 2021–2024 рр. кількість вироблених яєць зросла з 61,9 млн шт до 98,1 млн шт, що свідчить про стабілізацію та позитивну тенденцію у виробництві. Динаміку можна описати степеневою лінією тренду.

В останні роки стійку тенденцію до зростання демонструє виробництво органічної продукції у Львівській області, що обумовлено як зростанням внутрішнього попиту на здорову та безпечну їжу, так і підтримкою з боку державних та міжнародних програм розвитку органічного сільського господарства. Основними напрямками є вирощування ягід, овочів, фруктів та

меду, а також виробництво молочної продукції та м'яса за органічними стандартами. Значну роль відіграють сімейні фермерські господарства та кооперативи, які впроваджують інноваційні технології, дотримуються сертифікаційних вимог та забезпечують високу якість продукції для внутрішнього ринку та експорту.

Органічне виробництво у регіоні активно інтегрується у європейські ринки, що стимулює розвиток експортного потенціалу Львівської області. Наприклад, ТзОВ «Ярофрут», ТОВ «Галфрост», забезпечують значну частку постачання органічних ягід та інших продуктів у країни ЄС. Регіональна політика підтримки включає консультації, фінансові стимули та сертифікаційні програми, що створює сприятливі умови для розвитку сталого та конкурентоспроможного органічного сектору. Крім того, виробництво органічної продукції сприяє збереженню екології та підвищенню соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств [28].

Органічне виробництво є дорожчим за інтенсивне сільське господарство через більші витрати на добрива, захист рослин і працю, що підвищує потребу в робочій силі. Це сприяє зайнятості у сільській місцевості, але водночас створює додаткове фінансове навантаження для підприємств, яке полягає в щорічній сертифікації земель і продукції. Через це господарства, які не мають стабільного збуту чи експорту, часто відмовляються від органічного виробництва, повертаючись до інтенсивного. На цей процес суттєвий вплив має війна в країні.

Сільськогосподарські підприємства Львівської області мають ресурсний потенціал для нарощування виробництва, зокрема завдяки наявності родючих ґрунтів, кваліфікованої робочої сили, сучасної техніки та добре розвиненої інфраструктури для зберігання та переробки продукції. Крім того, активне впровадження інноваційних технологій, цифрових рішень у веденні агробізнесу та підтримка державних і регіональних програм

стимулюють підвищення ефективності виробництва та відкривають можливості для розширення експортного потенціалу продукції.

2.2. Оцінка ефективності використання ресурсів у сільськогосподарських підприємствах

Ресурсний потенціал аграрного сектору є ключовою передумовою забезпечення продовольчої безпеки держави та підвищення конкурентоспроможності продукції на світових ринках. У виробництві сільськогосподарської продукції задіяні земельні, трудові, матеріальні, нематеріальні, фінансові та інші ресурси. Нині особливо актуальним є оцінювання рівня ресурсного забезпечення та його впливу на економічну ефективність сільськогосподарського виробництва для керівників підприємств, для органів влади тощо.

Земельні ресурси сільськогосподарських підприємств Львівської області характеризуються значним потенціалом, проте мають певні природно-кліматичні та структурні особливості. Область належить до зони достатнього зволоження, що сприяє вирощуванню зернових, технічних і кормових культур, а також розвитку тваринництва. Переважають сірі лісові та дерново-підзолисті ґрунти, а у передгірських і гірських районах – буроземи. Структура землекористування є різноманітною: значна частка угідь припадає на рілля, проте зберігаються й площі під сіножатями та пасовищами, особливо у гірських територіях.

У структурі посівних площ найбільша частка припадає на зернові та зернобобові культури, хоча в 2024 р. порівняно з 2015 р. частка зменшилась на 6,4 пункти і становила 40,9 %. Суттєво зросло посівні площі під технічними культурами з 18,7 % у 2015 р. до 32,5 % у 2024 р. (рис. 2.7).

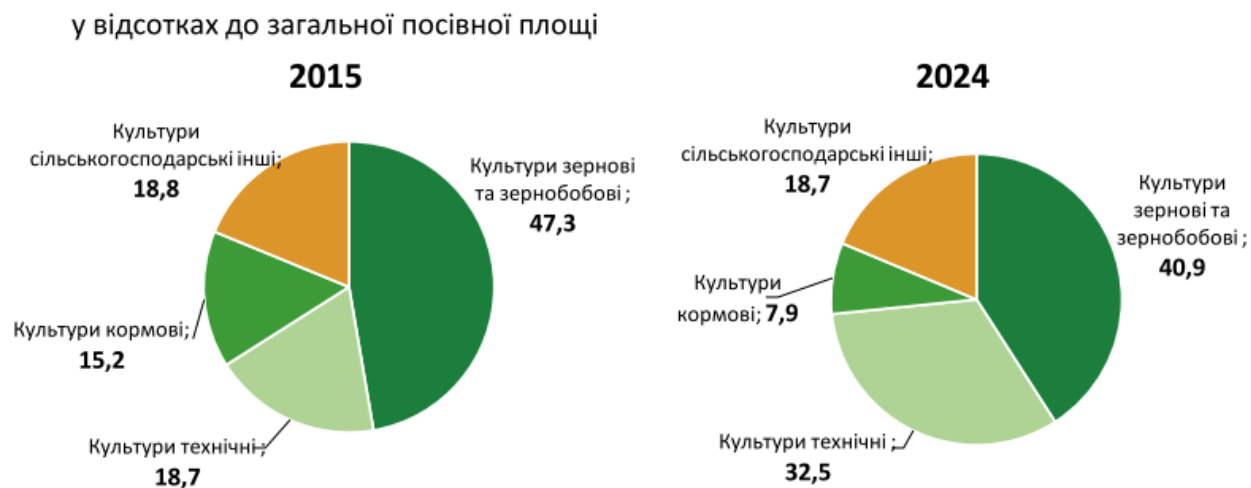

Рис. 2.7. Структура посівних площ у Львівській області

Побудовано за даними [26].

Динаміка посівних площ основних сільськогосподарських культур у підприємствах свідчить про структурні зміни у виробництві протягом 2015–2024 років (рис. 2.8).

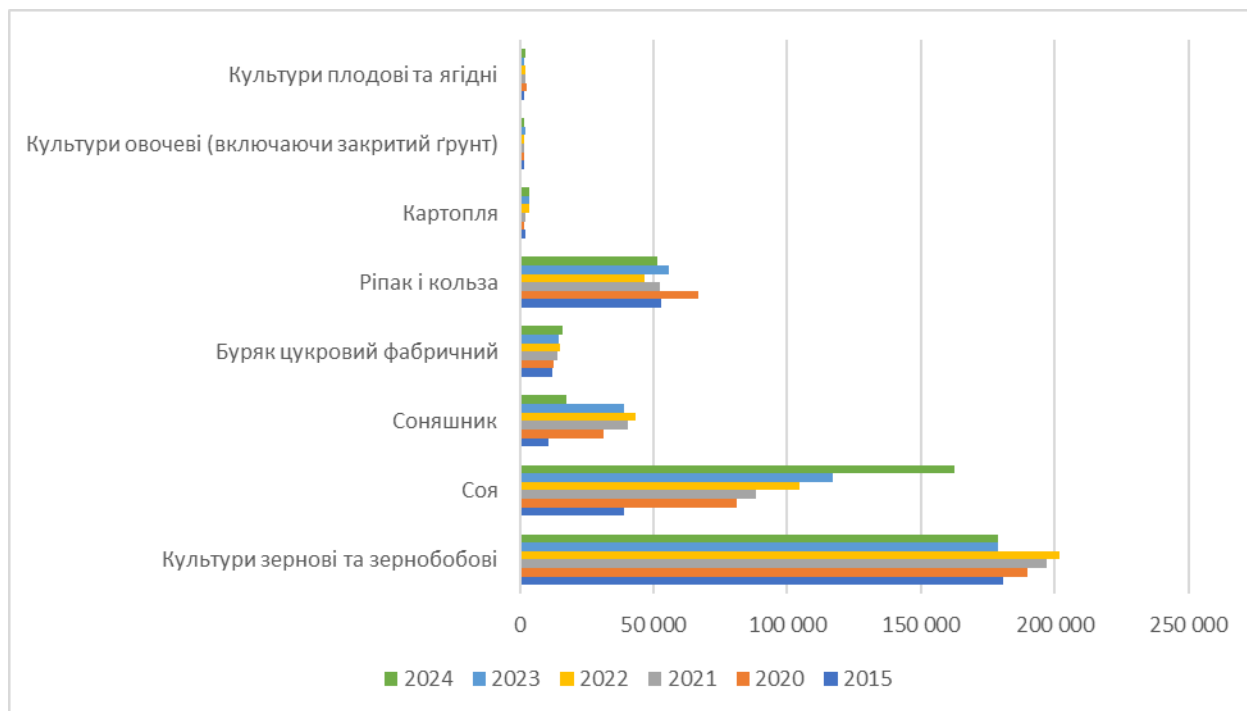

Рис. 2.8. Динаміка посівних площ основних сільськогосподарських культур у підприємствах, га

Побудовано за даними [27].

Важлива роль належить урожайності сільськогосподарських культур, оскільки саме вона безпосередньо визначає ефективність використання земельних ресурсів, формує валову продукцію та прибуток підприємств (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Урожайність основних сільськогосподарських культур у підприємства, ц/га

Культури	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.	2024р. до 2020р., %
Зернові культури	62,6	69,2	70,7	71,6	78,5	125,4
Соя	28,2	29,9	27,8	31,7	34,4	121,9
Соняшник	27,0	25,2	25,1	26,5	26,8	99,3
Цукрові буряки	576	597	738	659	739	128,3
Ріпак і кольза	25,8	33,9	37,7	34,5	38,2	148,1
Картопля	264	343	322	345	345	130,7

Складено на основі [27].

Найбільший приріст урожайності спостерігається у ріпаку та кользі (+48,1 %), що свідчить про ефективне використання технологій і сприятливі погодні умови для цих культур. Значне зростання також у картоплі (+30,7 %) та цукрових буряках (+28,3 %), що вказує на покращення агротехніки та зрошення. Зернові культури і соя демонструють стабільне зростання (приблизно +22–25 %), що відображає поступове підвищення ефективності землекористування. Загалом, динаміка показує позитивну тенденцію щодо підвищення урожайності більшості культур, що сприяє зростанню валової продукції і прибутковості сільськогосподарських підприємств.

Внесення органічних та мінеральних добрив є ключовим чинником підвищення родючості ґрунтів і, як наслідок, ефективності виробництва. Органічні добрива, такі як компост чи гній, покращують структуру ґрунту, підвищують його водо- і повітропроникність, сприяють накопиченню

поживних речовин та стимулюють розвиток корисної мікрофлори. Мінеральні добрива забезпечують рослини необхідними макро- та мікроелементами у доступній формі, що безпосередньо впливає на рівень врожайності та якість продукції. Комплексне застосування органічних і мінеральних добрив дозволяє оптимізувати використання земельних та матеріальних ресурсів, зменшити витрати на агротехнічні заходи та підвищити економічну ефективність сільськогосподарських підприємств регіону.

Таблиця 2.3

Внесення добрив сільськогосподарськими підприємствами

Культури	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.	2024р. до 2020р., %
на 1 га посівної площі Мінеральні добрива (у поживних речовинах), кг						
Зернові культури	198	202	174	162	160	80,8
Цукрові буряки	390	206	93	272	225	57,7
Соя	96	90	82	88	66	68,8
Ріпак і кольза	230	286	258	225	256	111,3
на 1 га посівної площі Органічні добрива, кг						
Зернові культури	386	243	232	625	694	179,8
Цукрові буряки	5018	...	359	3955	6956	138,6
Соя	144	198	348	204	529	Більше в 3,7 рази
Ріпак і кольза	158	261	255	298	534	Більше в 3,7 рази

Складено на основі [26].

Використання мінеральних добрив в більшості культур зменшується, що свідчить про потенційний перехід на органічне підживлення, оскільки

використання органічних добрив різко зростає, особливо у бобових і олійних культур, що пов'язано з підвищеним акцентом на відновлення родючості ґрунту та екологічно безпечне землеробство.

У 2024 р. до 95,5 % площі під сільськогосподарськими культурами було застосовано пестициди, що становить 328,4 га.

Застосування добрив і пестицидів є важливим для підвищення урожайності сільськогосподарських культур та захисту їх від шкідників і хвороб, що сприяє збільшенню виробництва продукції рослинництва і тваринництва.

Для узагальнення тенденцій розвитку сільськогосподарських підприємств розглянемо зміни обсягів виробництва продукції рослинництва і тваринництва (рис. 2.9).

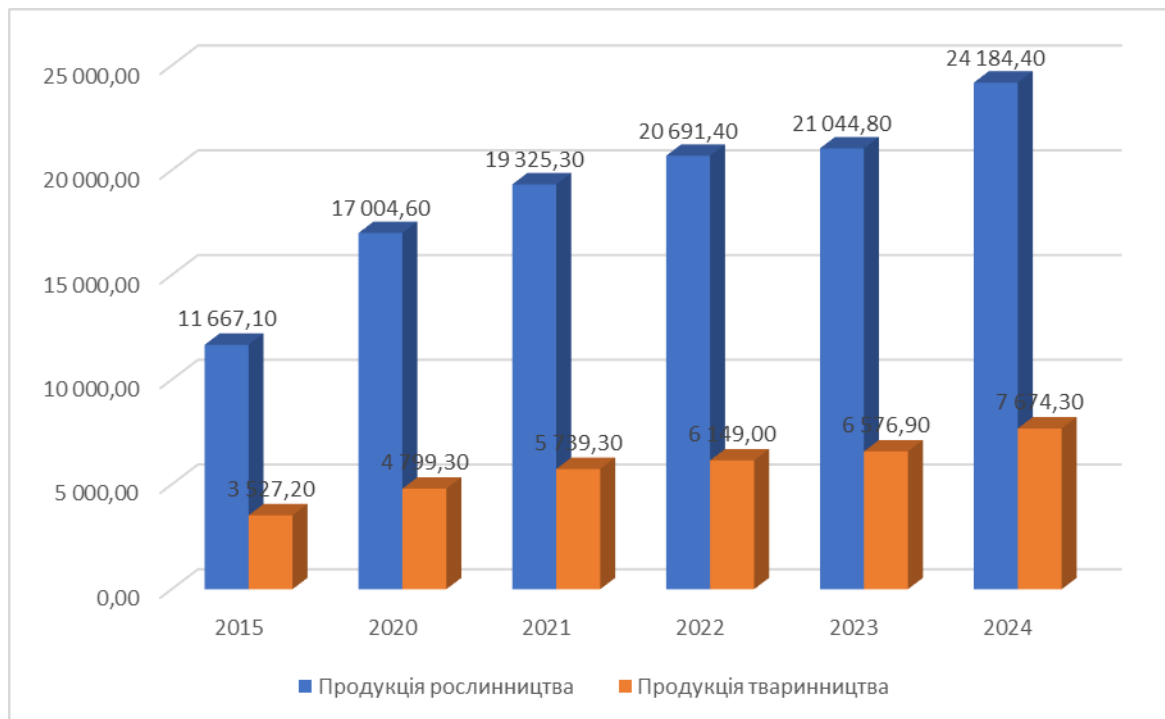

Рис. 2.9. Виробництво продукції у сільськогосподарських підприємствах (у постійних цінах 2021 року, млн. грн)

Побудовано за даними [27].

За аналізований період спостерігається стійка позитивна динаміка у виробництві як продукції рослинництва, так і тваринництва. Обсяг продукції рослинництва зріс із 11667 млн грн у 2015 р. до 24184 млн грн у 2024 р., що

свідчить про більш ніж двократне зростання. Аналогічна тенденція простежується у тваринництві з 3527 млн грн до 7674 млн грн. Загалом це вказує на стабільний розвиток аграрного сектору та зміцнення його економічного потенціалу.

У 2024 р. на частка виробництва продукції тваринництва становила 25,5 % до загального обсягу. Розглянемо структуру виробництва м'яса (рис. 2.10).

у відсотках до загального обсягу виробництва у забійній масі

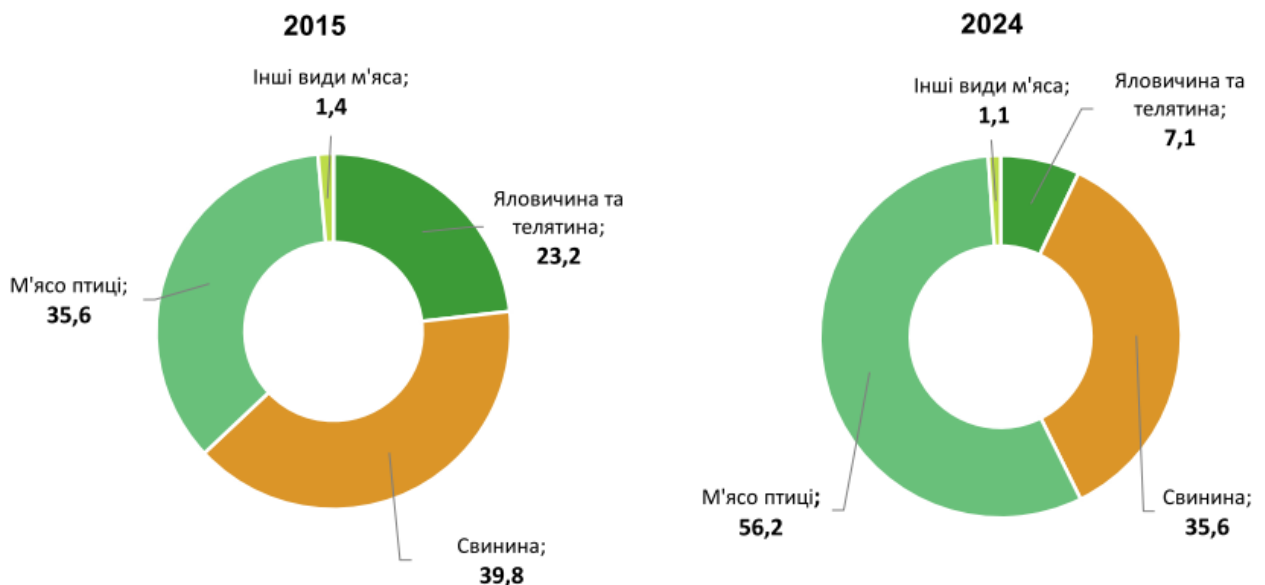

Рис. 2.10. Структура виробництва м'яса у підприємствах Львівської області

За даними [26].

В структурі 2015 р. найбільша частка припадала на виробництво м'яса свинини (39,8 %), частка м'яса птиці склала 35,6 %, а яловичини – 23,2 %. Інша ситуація у 2024 р., де найбільша частка припадала на виробництво м'яса птиці (56,2 %), частка м'яса свинини склала 35,6 %, а яловичини лише 7,1 %.

Середньорічний надій молока зріс у 2024 р. порівняно з 2015 р. на 153% за рахунок збільшення продуктивності, так як поголів'я мало стабільну тенденцію до зменшення з року в рік.

Важливим показником оцінки ефективності розвитку сільського господарства є індекси сільськогосподарської продукції, які відображають динаміку обсягів виробництва в аграрному секторі. Вони показують, як змінюється випуск продукції порівняно з базисним періодом, враховуючи як фізичні обсяги виробництва, так і структурні зрушення між рослинництвом і тваринництвом. Зростання індексу свідчить про підвищення продуктивності та розширення виробництва, тоді як його зниження може бути наслідком несприятливих погодних умов, зменшення посівних площ чи зниження поголів'я худоби. Таким чином, індекси сільськогосподарської продукції є важливим інструментом аналізу економічного стану та тенденцій розвитку аграрного сектору (рис. 2.11).

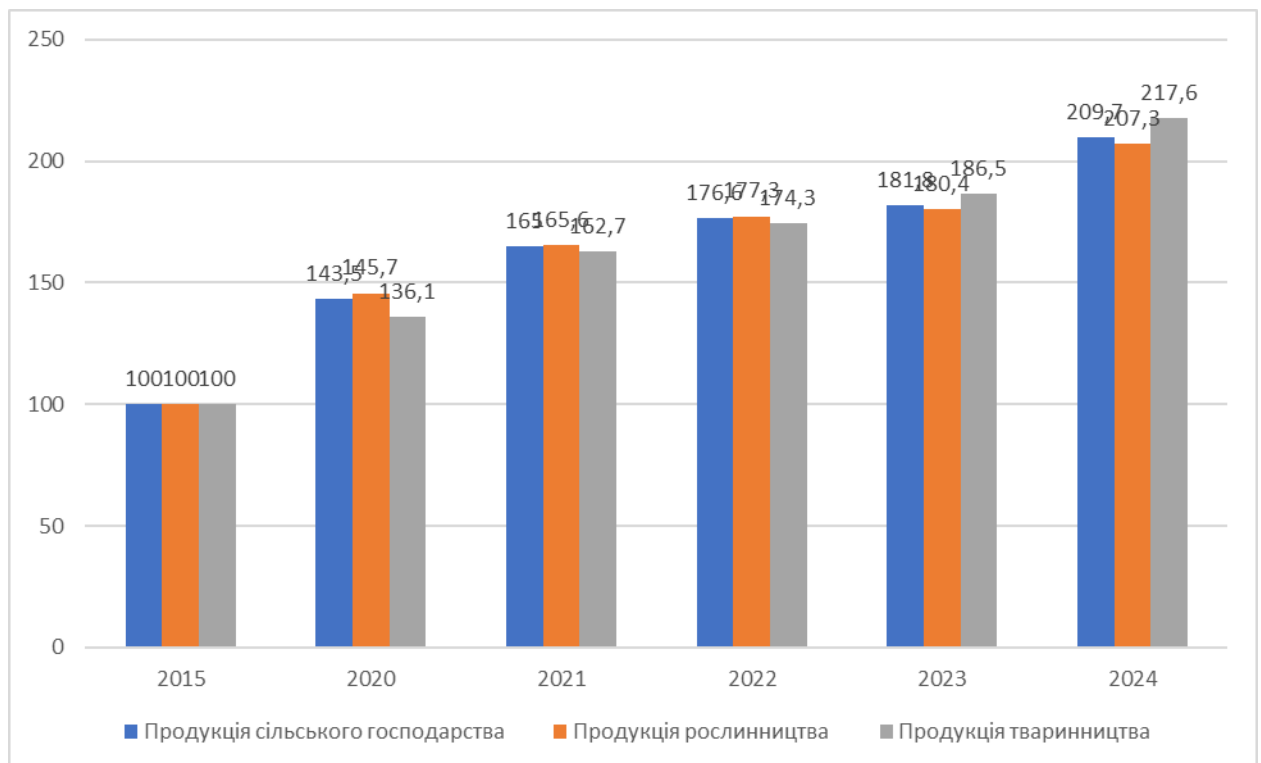

Рис. 2.11. Індекси сільськогосподарської продукції, 2015 рік= 100%

Побудовано на основі [27].

Оцінку ефективності використання матеріальних ресурсів подамо на прикладі ПАФ «Білий Стік». Структуру прямих матеріальних витрат розглянемо у розрізі основних елементів виробничого процесу при виробництві продукції рослинництва і тваринництва (рис. 2.12 та 2.13).

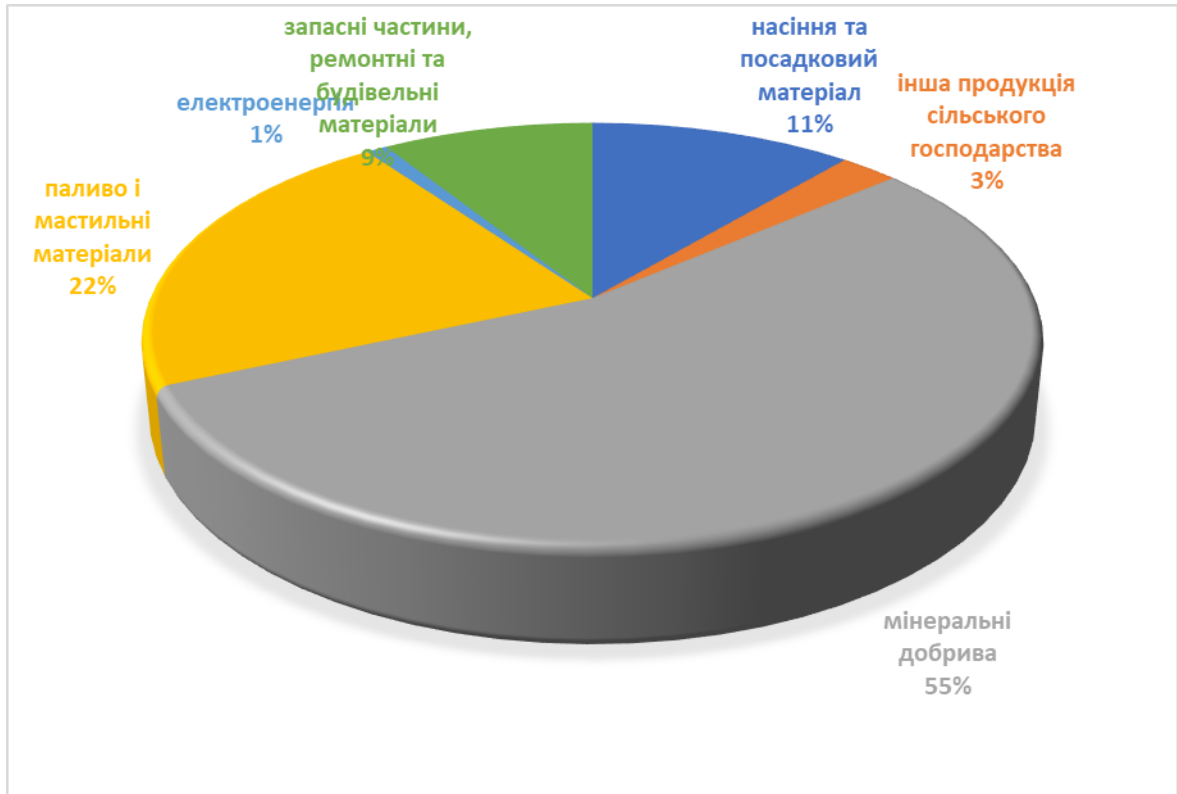

Рис. 2.12. Структура прямих матеріальних витрат продукції рослинництва

За даними річних звітів агрофірми.

У структурі прямих матеріальних витрат на виробництво продукції рослинництва найбільшу частку займають мінеральні добрива (54,7%) та паливо і мастильні матеріали (21,7%), що свідчить про високу енергозалежність і ресурсомісткість галузі. Меншу частку становлять насіння та посадковий матеріал (11,2%), запасні частини й ремонтні матеріали (9%), а також інша сільськогосподарська продукція (2,5%) і електроенергія (0,9%). Загалом на матеріальні витрати у структурі всіх витрат на виробництво

продукції рослинництва припадає 86,7%, витрати на оплату праці становлять 12,8%.

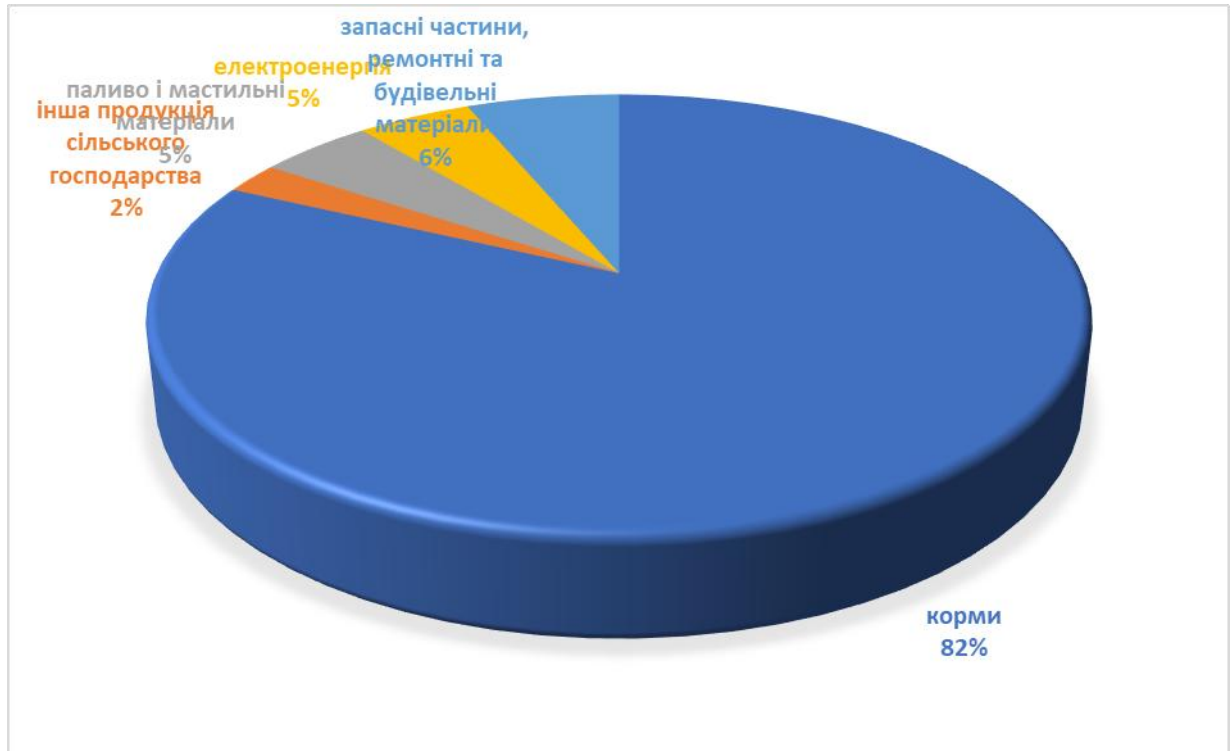

Рис. 2.13. Структура прямих матеріальних витрат на виробництво продукції тваринництва

За даними річних звітів агрофірми.

У структурі матеріальних витрат на виробництво продукції тваринництва домінують корми, частка яких становить 82%, що свідчить про їх вирішальне значення у формуванні собівартості. Інші статті витрат мають значно меншу частку, зокрема на запасні частини та матеріали припадає 6,3%, а на паливо, мастильні матеріали та електроенергію – по 4,7%, що відображає допоміжний характер цих ресурсів у виробничому процесі. Частка матеріальних витрат у структурі всіх витрат на виробництво продукції тваринництва становить 87,4%, а витрат на оплату праці - 12,4 %.

Аналіз структури витрат дає змогу визначити частку кожного виду матеріальних ресурсів у загальних витратах, виявити найбільш ресурсомісткі напрями діяльності та оцінити потенціал економії. Наприклад, у сучасних

умовах значну частину витрат аграрних підприємств становлять енергоресурси та добрива, що потребує пошуку шляхів оптимізації їх використання шляхом упровадження енергозберігаючих технологій, точного землеробства чи переходу на біоорганічні добрива.

Трудові ресурси відіграють визначальну роль у забезпеченні ефективної діяльності підприємств. У Львівській області спостерігається скорочення чисельності працівників у сільському господарстві, проте водночас підвищується їх продуктивність. Так, вартість валової продукції на одного працівника зросла з 290 тис. грн у 2020 р. до 400 тис. грн у 2024 р. Зростання продуктивності пов'язане з автоматизацією та використанням нової техніки, хоча ступінь технічного оновлення залишається недостатнім: коефіцієнт оновлення основних засобів не перевищує 6–8 %, що є нижчим за оптимальний рівень (10–12 %)[26].

2.3. Проблеми і ризики ресурсного забезпечення аграрного виробництва

Ресурсне забезпечення є ключовою передумовою ефективного функціонування аграрного виробництва, оскільки саме ресурси визначають можливості підприємств щодо розширення виробництва, підвищення продуктивності праці, впровадження інноваційних технологій і забезпечення продовольчої безпеки держави. У сучасних умовах трансформаційної економіки, глобальних кліматичних змін, воєнних дій та нестабільності фінансових ринків питання забезпечення сільського господарства необхідними ресурсами набуває особливої актуальності. Відсутність або дефіцит матеріальних, трудових, земельних, фінансових та інформаційних ресурсів створює значні ризики для стабільності аграрного сектору, що потребує глибокого аналізу та пошуку шляхів мінімізації негативних впливів.

Ресурсне забезпечення аграрного виробництва охоплює комплекс матеріальних і нематеріальних елементів, що формують основу для

функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств. Оптимальне співвідношення між видами ресурсів створює передумови для формування сталого й конкурентоспроможного аграрного виробництва [29]. Водночас порушення балансу або нераціональне використання ресурсів призводить до зниження ефективності діяльності підприємств і втрати їхньої економічної стійкості. Виділимо основні проблеми ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств Львівської області (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Проблеми ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств в розрізі видів ресурсу

Вид ресурсу	Основні проблеми ресурсного забезпечення аграрного виробництва
Земельні ресурси	• Нераціональне використання земель, деградація та ерозія ґрунтів, виснаження родючості. • Недостатній рівень агрохімічних обробок, недотримання сівозмін. • Ризики спекуляцій і концентрації земель у руках агрохолдингів після запровадження ринку землі. • Неврегульованість земельних відносин, проблеми кадастрового обліку, непрозорість операцій із землею.
Матеріально-технічні ресурси	• Високий рівень зношеності основних засобів (понад 60%). • Висока вартість нової техніки та складність отримання кредитів. • Залежність від імпортного обладнання. • Енергетична залежність від паливно-мастильних матеріалів, чутливість до коливань цін на енергоносії.
Трудові ресурси	• Дефіцит кваліфікованих кадрів, особливо серед молоді. • Урбанізація, міграція, низька заробітна плата, зниження привабливості праці на селі. • Втрата кадрового потенціалу, зниження продуктивності праці. • Низький рівень професійної підготовки, відсутність системи навчання та адаптації до цифрових технологій.
Фінансові ресурси	• Обмежений доступ до кредитів та інвестицій через високі ризики та політичну нестабільність. • Високі відсоткові ставки, жорсткі вимоги щодо застави. • Недостатній рівень державної підтримки. • Відсутність ефективних програм компенсацій, страхування врожаю та стимулювання інновацій.
Інформаційні та інноваційні ресурси	• Низький рівень впровадження цифрових технологій (smart-farming, точне землеробство). • Висока вартість технологій, недостатня підготовка персоналу. • Відсутність комплексної державної політики цифрової трансформації. • Слабкі зв'язки науки і бізнесу, низька інноваційна культура, недостатнє використання аналітичних даних.

Основними проблемами ресурсного забезпечення аграрного виробництва є нераціональне використання земель і деградація ґрунтів, зношеність техніки та енергетична залежність, дефіцит кваліфікованих кадрів, обмежений доступ до фінансування, а також низький рівень цифровізації й інноваційної активності.

Поряд з проблемами варто виділити основні ризики ресурсного забезпечення аграрного виробництва, а саме: природно-кліматичні, економічні, фінансові, соціальні, технологічні, інституційні, воєнно-політичні (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Вплив ризиків на ефективність використання ресурсів

Вид ризику	Характеристика ризику
Природно-кліматичні	Посухи, повені, зниження родючості ґрунтів, екологічна деградація земель, зміни клімату, що впливають на ефективність використання природних ресурсів.
Економічні	Коливання цін на ресурси (паливо, добрива, насіння), інфляційні процеси, нестабільність валютного курсу, скорочення інвестицій.
Фінансові	Обмежений доступ до кредитів, зростання відсоткових ставок, неплатоспроможність контрагентів.
Соціальні	Відтік населення з сільської місцевості, старіння робочої сили, дефіцит кваліфікованих кадрів.
Технологічні	Відставання у впровадженні нових технологій, зношення техніки, недостатня цифровізація виробництва.
Інституційні	Недосконалість державної політики, нестабільність законодавчої бази, бюрократичні бар'єри у реалізації програм підтримки.
Воєнно-політичні	Руйнування інфраструктури, окупація територій, мінування полів, обмеження логістики, втрата доступу до ресурсних баз.

Узагальнено автором на основі [30-32]

Усі ці ризики взаємопов'язані, і посилення одного з них часто провокує виникнення інших, що створює ефект «ланцюгової реакції» у системі ресурсного забезпечення аграрного виробництва.

Така взаємозалежність ризиків зумовлює необхідність комплексного підходу до їхнього управління, який передбачає не лише своєчасну ідентифікацію та оцінку потенційних загроз, але й формування ефективної системи превентивних заходів. Зокрема, важливим є впровадження

адаптивних механізмів управління ресурсами, диверсифікація джерел постачання, підвищення рівня технологічної стійкості та екологічної безпеки аграрного виробництва. Особливу роль відіграє також державна підтримка, спрямована на розвиток інфраструктури, страхування аграрних ризиків і стимулювання інновацій, що дозволяє зменшити негативний вплив дестабілізуючих чинників і забезпечити сталий розвиток галузі.

Виокремимо проблеми і ризики для СГ ТОВ «Каменярь» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Проблеми і ризики ресурсного забезпечення виробництва
СГ ТОВ «Каменярь»

Вид ресурсу	Характеристика забезпечення	Основні проблеми	Основні ризики
Земельні ресурси	Використовуються орендовані сільськогосподарські угіддя середньої якості	Високі орендні ставки; нестабільність умов оренди; ерозія ґрунтів	Втрата родючості; зменшення посівних площ
Трудові ресурси	Наявність кваліфікованих працівників обмежена, спостерігається міграція молоді	Дефіцит сезонних робітників; низька мотивація	Зниження продуктивності праці; зрив агротехнічних строків
Матеріально-технічні ресурси	Технічний парк застарілий, потребує оновлення	Висока зношеність техніки; нестача запчастин	Збої у виробничому процесі; зростання витрат на ремонт
Фінансові ресурси	Власних коштів недостатньо, залежність від кредитів	Високі відсоткові ставки; складність доступу до фінансування	Ліквідна нестабільність; зупинка інвестиційних проектів
Інформаційно-технологічні ресурси	Обмежене використання цифрових технологій у виробництві	Недостатній рівень цифрової компетентності; відсутність сучасних систем моніторингу	Неефективне управління виробництвом; втрати від несвоєчасних рішень

Для забезпечення стабільного розвитку аграрного сектору необхідна комплексна стратегія управління ресурсами, що передбачає:

1. Рациональне використання земельних ресурсів: упровадження систем точного землеробства, агроекологічного моніторингу, збереження родючості ґрунтів, дотримання сівозмін.

2. Оновлення матеріально-технічної бази через державні програми лізингу, податкові стимули та залучення інвестицій у виробництво вітчизняної техніки.
3. Розвиток кадрового потенціалу шляхом модернізації аграрної освіти, підвищення престижу праці на селі, створення умов для молодіжного підприємництва.
4. Розширення фінансової підтримки через субсидування процентних ставок, державні гарантії для кредитів, розвиток аграрного страхування.
5. Інноваційно-інформаційна модернізація: впровадження цифрових платформ управління господарством, аналітичних систем моніторингу ринку, стимулювання співпраці між наукою і бізнесом.
6. Державне регулювання та політична стабільність: удосконалення аграрної політики, підтримка внутрішнього виробника, інтеграція до європейських програм сталого розвитку.

Проблеми і ризики ресурсного забезпечення аграрного виробництва мають системний характер і зумовлені як внутрішніми економічними диспропорціями, так і зовнішніми факторами – воєнними, кліматичними, фінансовими. Їх подолання вимагає не лише короткострокових заходів підтримки, а й довгострокової державної стратегії розвитку аграрного сектору, спрямованої на раціональне використання ресурсів, підвищення інвестиційної привабливості та інноваційної спроможності сільського господарства.

Формування ефективної системи ресурсного забезпечення є передумовою зміцнення економічної безпеки держави, підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва і забезпечення продовольчої стабільності України у сучасних глобальних умовах.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

3.1. Оптимізація використання ресурсів як стратегічний напрям розвитку підприємства

В нинішніх умовах, коли в країні триває війна, важке економічне та політичне становище, актуальності набуває питання підвищення ефективності та раціоналізації виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств. Динамічні зміни зовнішнього середовища, зростання ризиків і невизначеності в аграрному секторі вимагають впровадження інноваційних підходів та сучасних методів управління.

На практиці ж значна частина сільськогосподарських підприємств стикається з проблемою відсутності чітко визначених стратегічних цілей, що зумовлено відсутністю необхідної методики і аналітичного інструментарію для проведення оптимізаційних розрахунків. Тому прийняття ефективних управлінських рішень щодо напрямів розвитку виробництва потребує системного використання економіко-математичних методів і моделей.

Побудова моделей оптимізації структури сільськогосподарського підприємства має основною метою забезпечення максимальної ефективності використання наявних ресурсів і досягнення стійкого економічного розвитку підприємства. Такі моделі спрямовані на раціональний розподіл земельних, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, підвищення прибутковості виробництва, зменшення ризиків господарської діяльності та забезпечення екологічної збалансованості [33].

Зокрема, оптимізаційні моделі дозволяють: визначити оптимальну структуру посівних площ і виробничих напрямів; обґрунтувати ефективне співвідношення галузей рослинництва й тваринництва; оцінити вплив

цінових, ресурсних і кліматичних факторів на кінцеві результати; сформувати стратегію розвитку підприємства, зорієнтовану на підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. Етапи побудови оптимізаційної економіко-математичної моделі подано на рис. 3.1.

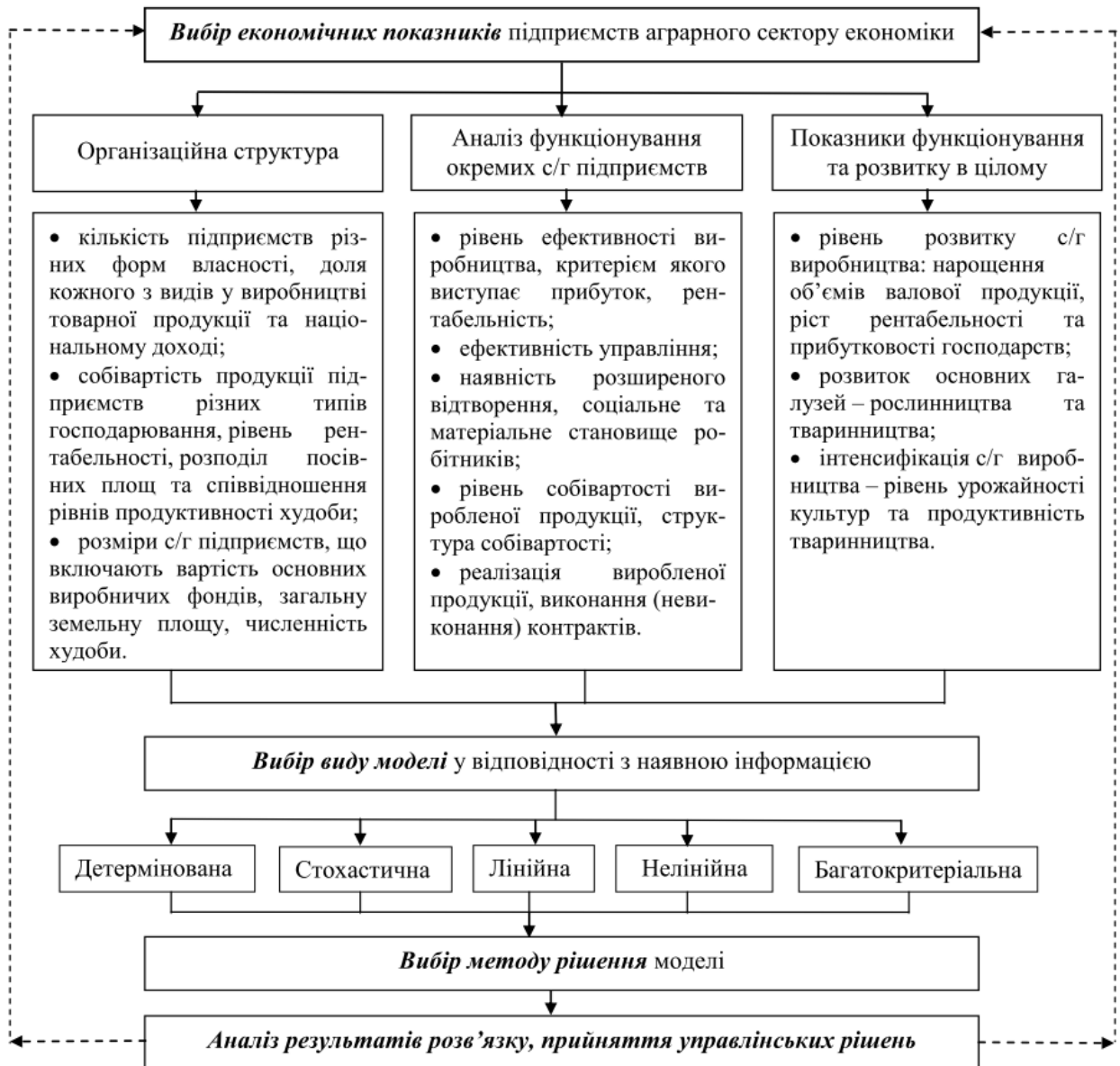

Рис. 3.1. Етапи побудови та розробки оптимізаційної економіко-математичної моделі [33].

Оптимізація ресурсного потенціалу підприємства передбачає визначення необхідних обсягів наявних ресурсів та їх раціонального

співвідношення у процесі господарської діяльності для отримання максимального результату у вигляді доходу [34-36].

На рис. 3.2 подано модель оптимізації ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства.

Рис. 3.2. Модель оптимізації ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства.

Власна розробка

Модель відображає системний підхід до управління ресурсним потенціалом сільськогосподарського підприємства. Вона поєднує економічні, організаційні, технологічні та інформаційні аспекти, що дозволяє розглядати підприємство як відкриту динамічну систему, де ефективність діяльності визначається узгодженістю усіх ресурсних складових.

Проте, як і будь-яка модель, вона має сильні сторони та недоліки, виокремимо їх у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Характеристика моделі оптимізації ресурсного потенціалу

Сильні сторони		Проблеми	
Аспект	Сильна сторона	Аспект	Потенційна проблема
Системність	Враховує всі ключові види ресурсів: земельні, трудові, матеріальні, фінансові, інформаційно-інноваційні.	Дані та інформація	Для реального застосування потрібна точна статистична база (продуктивність, собівартість, ресурсоємність), якої часто не вистачає.
Універсальність	Може застосовуватись до різних типів агропідприємств (рослинництво, тваринництво, переробка).	Динамічність середовища	Модель є статичною, а аграрний сектор характеризується високою невизначеністю (погодні ризики, ринкові коливання, воєнний чинник).
Математична формалізація	Дозволяє розробляти кількісні сценарії та оптимізаційні розрахунки.	Людський фактор	Не повною мірою враховано вплив управлінської культури, мотивації персоналу, соціальних аспектів.
Гнучкість	Передбачає використання сучасних методів (SWOT, лінійне програмування тощо).	Інноваційний ризик	Висока залежність від цифрових технологій потребує фінансових витрат і підготовки кадрів.
Інноваційність	Включає цифрові та інформаційно-аналітичні ресурси як окремий елемент потенціалу.	Складність розрахунків	Для практичного впровадження потрібні спеціальні програмні засоби (ERP, агромоделі, системи оптимізації).

Така модель може бути основою для: розроблення ресурсних стратегій розвитку підприємств; планування інвестицій у техніку, землю, технології; оцінювання економічної ефективності аграрних систем; створення цифрових аналітичних панелей управління ресурсами (AgriTech-рішень); підготовки бізнес-планів і програм сталого розвитку.

Отже, модель оптимізації ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства є комплексним інструментом стратегічного управління, який поєднує економічну раціональність, інноваційність і принципи сталого розвитку. Її ефективність залежить від якості вхідних даних, гнучкості адаптації до зовнішніх умов і рівня цифровізації підприємства.

3.2. Використання інноваційних технологій для підвищення ефективності використання ресурсів у сільському господарстві

Інноваційні технології виступають важливим чинником підвищення продуктивності та сталого розвитку аграрного сектору. Вони дозволяють оптимізувати виробничі процеси, скоротити втрати ресурсів, підвищити якість продукції та забезпечити економічну і екологічну стійкість. Зокрема, цифрові технології, точне землеробство, роботизація та біотехнології вже демонструють значний потенціал у трансформації сучасного сільського господарства.

А. Поліванцев розглядає інноваційні технології як комплекс сучасних методів і засобів, спрямованих на підвищення ефективності управління підприємством, особливо в умовах економічної кризи. Науковець підкреслює, що інноваційні технології охоплюють не лише цифровізацію бізнес-процесів і автоматизацію управлінських функцій, а й впровадження нових підходів до прийняття рішень, організаційної структури та взаємодії з персоналом, оскільки застосування таких технологій дозволяє підприємствам

адаптуватися до нестабільного економічного середовища, оптимізувати ресурси та забезпечувати стійке зростання навіть у кризові періоди [37].

Впровадженні інноваційної моделі розвитку аграрного сектору передбачає поетапний підхід. Зазвичай виділяють п'ять ключових етапів, які логічно пов'язані між собою [38] (рис. 3.3)

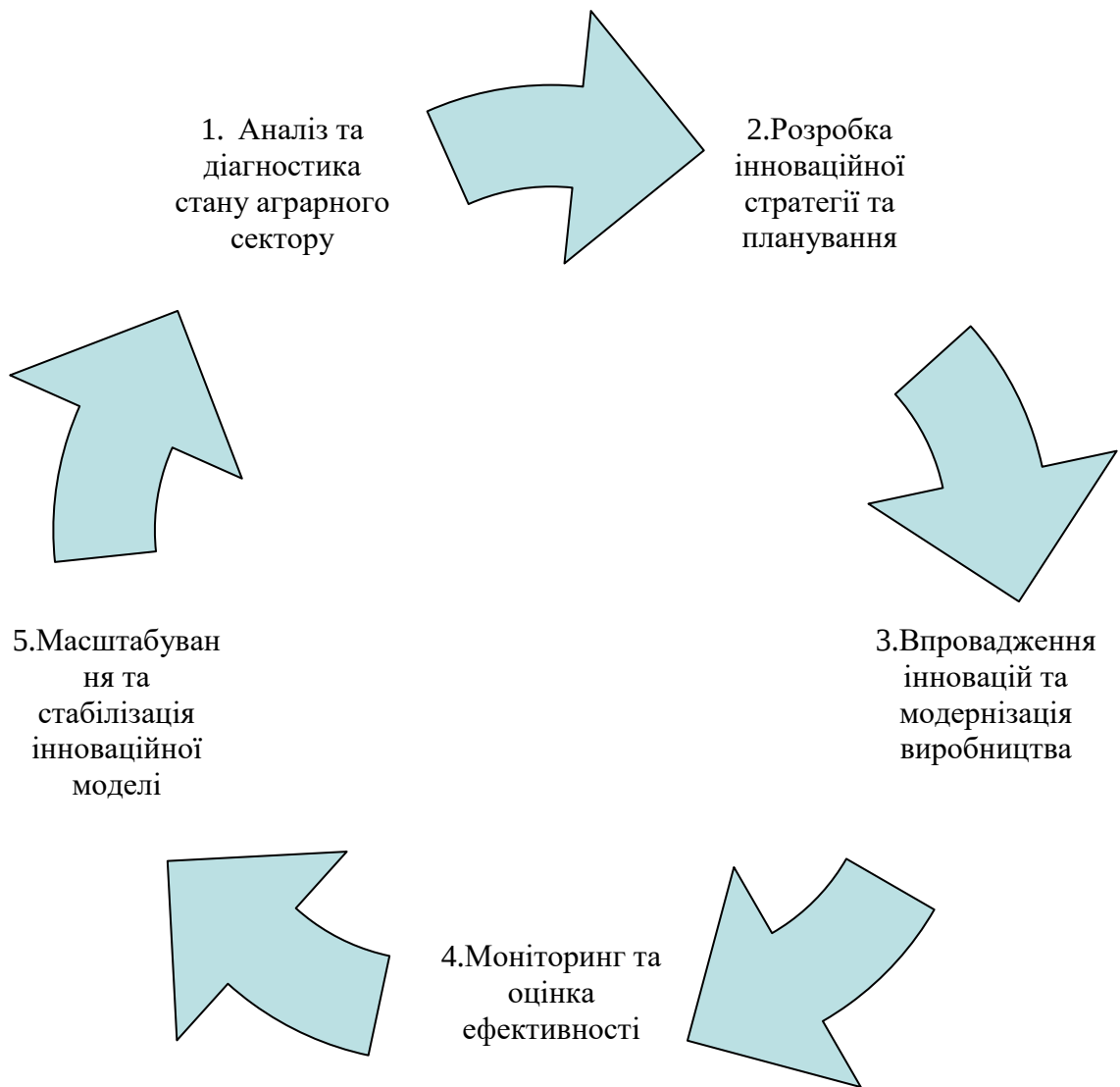

Рис. 3.3. Етапи інноваційної моделі розвитку аграрного сектору

У Законі України «Про інноваційну діяльність» - інновація визначається як результат інноваційної діяльності, що полягає у створенні та

впровадженні нових або поліпшених продуктів, технологій, процесів, послуг або організаційних рішень [39].

Г. Люта та І. Павленко зазначають, що інноваційні технології не лише виступають важливим конкурентним інструментом, але й сприяють підвищенню ефективності управління підприємством [40].

Н. Вернюк та М. Дяченко називають низку чинників, що гальмують інноваційну діяльність сільськогосподарських підприємств і доводять, що перехід до інноваційного розвитку дозволить підвищити конкурентоспроможність підприємств [41].

Інноваційні технології у сільському господарстві – це нові або вдосконалені методи виробництва, технічні засоби та управлінські підходи, спрямовані на підвищення продуктивності, зниження витрат і забезпечення стійкого розвитку агросектору. Їх впровадження дозволяє досягти кількох ключових цілей: підвищення продуктивності праці та виробництва; раціональне використання природних ресурсів; економічна ефективність; екологічна безпека.

Вважаємо, що інноваційні технології також мають вагомий вплив на ефективність використання ресурсів аграрних підприємств. Такий вплив полягає у здатності новітніх технологічних рішень підвищувати продуктивність, оптимізувати витрати матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, мінімізувати втрати та ризики, а також забезпечувати стійкий розвиток виробництва за рахунок більш раціонального та ефективного використання наявних ресурсів.

Сучасні інноваційні технології можна класифікувати за кількома напрямками: цифрові технології, біотехнології, роботизація та автоматизація, енергозберігаючі технології, інтегровані системи управління ресурсами тощо (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Основні інноваційні технології, які сприяють ефективному використанню
ресурсів сільськогосподарських підприємств

№	Інноваційна технологія	Сфера застосування	Характеристика впливу на ефективність ресурсів
1	Системи точного землеробства (Precision Farming)	Обробіток ґрунту, посів, внесення добрив	Використовують GPS, дрони та сенсори для точного внесення добрив, насіння та пестицидів, що знижує витрати та підвищує врожайність.
2	Дрони та аерофотозйомка	Моніторинг стану посівів	Дрони дозволяють швидко оцінювати стан рослин, визначати проблемні ділянки та оптимізувати використання води та засобів захисту рослин.
3	Інтелектуальні системи поливу (Smart Irrigation)	Зрошення	Системи на основі датчиків вологості ґрунту та погодних даних забезпечують оптимальне використання води, знижуючи її витрати.
4	Біотехнології (Генетично модифіковані культури, мікробіологічні добрива)	Підвищення врожайності	Використання стійких до шкідників та посухи культур знижує потребу у хімічних добривах та пестицидах.
5	Автоматизація та роботизація	Збирання врожаю, догляд за рослинами	Роботи та автоматизовані системи зменшують витрати на ручну працю та підвищують продуктивність.
6	Системи управління ресурсами підприємства (ERP для АПК)	Планування та облік ресурсів	Інтегровані системи дозволяють оптимізувати витрати насіння, добрив, пального та трудових ресурсів, підвищуючи ефективність управління.
7	Сенсорні технології та IoT	Моніторинг ґрунту, води та клімату	Датчики дозволяють отримувати реальні дані про стан полів і коригувати використання ресурсів у режимі реального часу.
8	Використання відновлюваних джерел енергії (сонячні панелі, біогазові установки)	Енергопостачання	Забезпечує дешевшу та екологічну енергію, що знижує витрати на паливо та електроенергію.

З табл. 3.2 можемо зробити висновок, що сучасні інноваційні технології дозволяють сільськогосподарським підприємствам ефективно

використовувати наявні ресурси. Системи точного землеробства, дрони та сенсори забезпечують оптимальне внесення добрив і контроль стану посівів, що знижує втрати і підвищує врожайність. Інтелектуальні системи поливу та біотехнології дозволяють економити воду та зменшувати використання хімічних засобів, зберігаючи екологічну безпеку. Автоматизація та роботизація зменшують витрати на ручну працю та підвищують продуктивність. ERP-системи і IoT-технології оптимізують планування ресурсів і контроль виробничих процесів у реальному часі. Використання відновлюваних джерел енергії знижує енергетичні витрати та сприяє сталому розвитку підприємств.

Більш докладніше зупинимося на характеристиці системи точного землеробства. Це сучасний підхід до ведення сільського господарства, який використовує технології збору, аналізу та обробки даних для максимально ефективного управління посівами та ресурсами. Його метою є забезпечення оптимального урожаю при мінімальних витратах ресурсів (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Вплив точного землеробства на економію ресурсів

Ресурс	Технологія точного землеробства	Як працює	Потенційна економія
Насіння	Змінна норма висіву	Висів насіння з різною щільністю залежно від родючості ділянок	5–15%
Добрива	Точне внесення добрив	Кількість добрив визначається за даними ґрунтового аналізу та сенсорів	10–30%
Пестициди	Точне обприскування	Обробка тільки уражених або ризикових ділянок за допомогою дронів/сенсорів	20–50%

Складено на основі [42]

Системи точного землеробства є важливим інструментом для підвищення ефективності та продуктивності сільськогосподарських підприємств Львівської області. Вони дозволяють оптимізувати використання ресурсів, підвищити врожайність та зменшити негативний вплив на навколишнє середовище.

Так, ТзОВ «Агро Фрукта Бишків», яка спеціалізується на вирощуванні ягід, активно впроваджує GPS-технології для точного картографування полів, це дозволяє визначити різні зони родючості ґрунту та планувати оптимальні норми внесення добрив і посівних матеріалів, що підвищує продуктивність і знижує витрати на агрохімію. Використовує аналітику супутникових зображень та дані з сенсорів вологості для точного зрошення, що дозволяє зменшити витрати води до 20% та підвищити врожайність на 10–15% [44].

Схематично наведемо оптимізація ресурсів за допомогою точного землеробства (рис. 3.5).

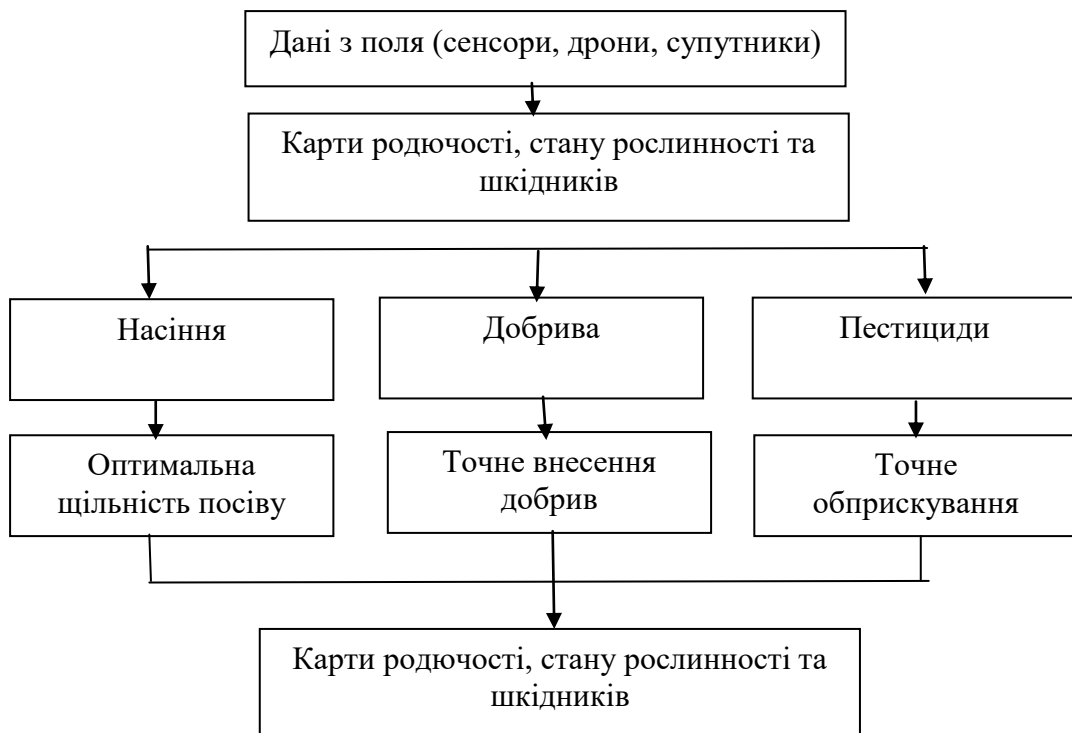

Рис. 3.4. Оптимізація ресурсів за допомогою точного землеробства

Побудовано автором

Використання інноваційних технологій у сільському господарстві є визначальним чинником підвищення ефективності використання ресурсів. Цифровізація, точне землеробство, біотехнології, роботизація та енергозберігаючі технології дозволяють:

1. Раціонально використовувати природні ресурси, зменшуючи витрати води, добрив та енергії.
2. Підвищувати продуктивність та якість продукції.
3. Забезпечувати економічну ефективність агровиробництва.
4. Зменшувати негативний вплив на навколишнє середовище та сприяти сталому розвитку галузі.

Одним із ключових напрямів цифровізації є використання Великих Даних (Big Data), які дозволяють аналізувати великі масиви інформації з різних джерел і приймати на їх основі стратегічно обґрунтовані рішення. Використання Великих Даних на сільськогосподарських підприємствах Львівської області ще не знайшло широкого застосування. Тому пропонуємо підприємствам, особливо тим, які займаються овочівництвом і садівництвом, використовувати Big Data для моніторингу погодних ризиків. Дані з локальних метеостанцій та спостережень дозволяють створювати прогнози ризику посухи, заморозків чи надмірних опадів, що знижує ймовірність втрат урожаю.

Отже, впровадження інноваційних технологій вимагає не лише фінансових вкладень, але й розвитку компетенцій аграріїв, модернізації інфраструктури та інтеграції сучасних методів управління. У довгостроковій перспективі це сприятиме формуванню конкурентоспроможного, стійкого та екологічно безпечного агропромислового комплексу.

3.3. Стратегічні напрями підвищення ефективності використання ресурсів

Раціональне використання ресурсів формує основу сталого розвитку сільськогосподарських підприємств, сприяє зниженню витрат, оптимізації виробничих процесів і досягненню стратегічних цілей господарювання. Особливо в умовах обмеженості таких ресурсів, як вода та енергія, оптимізація їх використання набуває особливої ваги. У зв'язку з цим постає необхідність визначення стратегічних напрямів підвищення ефективності використання ресурсів, які враховують сучасні економічні, екологічні та соціальні виклики.

Сучасна наукова думка трактує ефективність ресурсокористування не лише як економічну категорію, а й як елемент системи сталого розвитку, де поряд із фінансовими показниками враховуються соціальні та екологічні наслідки діяльності [46-48].

В результаті дослідження встановлено, що більшість сільськогосподарських підприємств Львівщини, а й країни загалом, стикаються з низкою проблем, що знижують ефективність ресурсного потенціалу, серед яких:

- 1) застаріла матеріально-технічна база, що обмежує продуктивність праці та збільшує витрати на виробництво;
- 2) низький рівень інноваційної активності, відсутність сучасних технологій і цифрових інструментів управління;
- 3) нестача кваліфікованих кадрів, особливо у сфері агроінженерії, агрономії та управління;
- 4) нераціональне використання земельних ресурсів, що призводить до зниження родючості ґрунтів;
- 5) обмежений доступ до фінансових ресурсів для модернізації виробництва;

б) екологічні ризики внаслідок надмірного застосування добрив та пестицидів [49].

З огляду на це, стратегічне управління ефективністю ресурсів має бути спрямоване на модернізацію виробничої бази, впровадження інновацій, підвищення компетентності персоналу та перехід до більш екологічно збалансованих форм господарювання.

Формування ресурсного потенціалу підприємствами здійснюється накопичення, структурування та комбінування ресурсів, що забезпечує створення необхідної бази для подальшої реалізації стратегічних цілей підприємства. На цьому етапі важливо не лише визначити обсяг і види ресурсів, але й забезпечити їхню взаємодоповнюваність, узгодженість та ефективне поєднання для досягнення синергійного ефекту (рис. 3.5).

Рис. 3.5. Система управління розвитком ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств

Для підвищення ефективності використання ресурсів сільськогосподарських підприємств важливою передумовою є розробка стратегічних напрямів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Аналіз напрямів підвищення ефективності використання ресурсів

Стратегічний напрям	Характеристика та основні заходи реалізації	Очікуваний соціально-економічний ефект
1. Впровадження інноваційних технологій	Застосування технологій точного землеробства, систем автоматизованого зрошення, безпілотних літальних апаратів для моніторингу посівів, цифрових платформ.	Рационалізація використання земельних, водних та енергетичних ресурсів; зростання продуктивності праці; зменшення виробничих витрат.
2. Оптимізація структури виробництва	Формування ефективної структури посівних площ, диверсифікація напрямів діяльності, впровадження науково обґрунтованих сівозмін.	Підвищення прибутковості господарської діяльності; зниження виробничих ризиків; стабілізація економічних результатів.
3. Енергозбереження та використання відновлюваних джерел енергії	Використання сонячних та вітроенергетичних установок; застосування енергоощадного обладнання.	Зниження енергетичної залежності підприємств; екологічний ефект.
4. Удосконалення системи управління ресурсами	Впровадження сучасних систем (ERP, CRM), використання принципів ощадного виробництва, підвищення прозорості управлінських процесів.	Оптимізація розподілу ресурсів; зменшення втрат і нераціонального використання; підвищення ефективності управління.
5. Підвищення кваліфікації персоналу	Організація системного навчання працівників сучасним агротехнологіям, інноваційним методам та екологічним стандартам.	Підвищення продуктивності праці; зростання адаптивності персоналу до технологічних змін.
6. Екологізація виробництва	Використання органічних технологій, екологічно безпечних добрив і засобів захисту рослин.	Підвищення конкурентоспроможності продукції; формування позитивного іміджу підприємства..
7. Розвиток кооперації	Створення кооперативів, об'єднань та кластерів для спільного користування технікою та ресурсами.	Економія на масштабі виробництва; розширення ринків збуту; підвищення інвестиційної привабливості.
8. Залучення інвестицій і грантових ресурсів	Пошук зовнішніх джерел фінансування, участь у міжнародних програмах підтримки сталого розвитку	Розширення фінансових можливостей модернізації; активізація інноваційної діяльності.

Стратегічний підхід сприяє зниженню екологічного навантаження і формуванню інноваційної моделі господарювання, орієнтованої на ефективність і відповідальне використання природного потенціалу.

Погоджуємося з думкою І. Вініченко та Ю. Сороки, що нині важливим є створення ефективного організаційно-економічного механізму раціонального використання ресурсів, який сприятиме підвищенню рівня прибутковості та зміцненню конкурентних позицій підприємства [50].

Вважаємо, що створення такого механізму є важливим, оскільки сприяє сталому розвитку в умовах обмеженості ресурсів (рис. 3.6).

Рис. 3.6. Організаційно-економічний механізм підвищення ефективності використання ресурсів сільськогосподарських підприємств

Підвищення ефективності використання ресурсів сільськогосподарських підприємств є стратегічним завданням розвитку аграрного сектору України. Успішна реалізація цього завдання потребує комплексного підходу, який включає технологічну модернізацію, розвиток людського капіталу, екологічну орієнтацію виробництва, вдосконалення управлінських механізмів і створення сприятливого інвестиційного середовища.

Ефективне використання ресурсів сприятиме не лише підвищенню економічних результатів діяльності підприємств, а й формуванню конкурентоспроможної, екологічно відповідальної та соціально орієнтованої моделі аграрного розвитку, що відповідає викликам сучасної економіки та вимогам

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу комплексно оцінити ефективність використання ресурсів сільськогосподарськими підприємствами Львівської області та визначити напрями оптимізації виробництва в умовах сучасної економічної нестабільності. На основі досліджень можемо сформулювати наступні висновки.

Економічна сутність ресурсів у сільському господарстві полягає у тому, що вони є основою процесу виробництва, джерелом формування доходу та чинником забезпечення сталого розвитку аграрного сектора. Сучасна наука розглядає ресурси не лише як виробничі чинники, а як комплексну систему взаємодіючих елементів, що формують ресурсний потенціал підприємства.

Ресурси сільськогосподарського виробництва мають досить складну структуру, їх класифікують за різними ознаками, нами виділено наступні: за економічним змістом, за функціональним призначенням, за ступенем відтворюваності, за формою власності, за роллю у виробничому процесі.

Основна увага приділена класифікаційні ознаці за економічним змістом, де ресурси поділяють на: матеріально-речові, трудові, фінансові, інформаційні та інтелектуальні, що забезпечує стійкість, конкурентоспроможність і адаптивність сільськогосподарських підприємств.

З'ясовано, що оцінка ефективності використання ресурсів є важливим інструментом управління, що дозволяє визначити рівень раціональності залучення трудових, матеріальних та фінансових ресурсів. Вона забезпечує можливість виявити резерви підвищення продуктивності та оптимізувати витрати підприємства.

Ефективність використання ресурсів розглядається як співвідношення отриманого результату до витрачених ресурсів, проте її оцінка потребує системного підходу, який включає економічні, соціальні, технологічні та екологічні індикатори. Порівняння ресурсного, результативного, витратного,

комплексного і системного підходів засвідчило переваги останнього, адже він найбільш повно враховує особливості сільськогосподарського виробництва та виклики нестабільного середовища.

В результаті аналізу аграрного сектору Львівщини встановлено, що значну диспропорцію між рослинництвом і тваринництвом, оскільки частка рослинництва у 2024 р. становила 74,5 %, а тваринництва – 25,5 %.

Сільськогосподарські підприємства досліджуваного регіону протягом 2015-2024 років демонстрували переважно позитивну динаміку розвитку. Виробництво основних культур - зернових, цукрових буряків, сої - суттєво зросло, головним чином за рахунок розширення посівних площ і підвищення врожайності.

Водночас структура посівних площ зазнала відчутних змін: скорочення частки зернових і зростання частки технічних культур свідчить про перехід регіону до більш рентабельних і експортно орієнтованих напрямів виробництва. Важливо також, що обсяги виробництва сої зросли у понад сто разів, що підтверджує її зростаючу інвестиційну привабливість та значення у формуванні доходів підприємств.

Оцінка ефективності використання земельних ресурсів довела, що їх продуктивність зростає завдяки кращому забезпеченню добривами, впровадженню інтенсивних технологій та оптимізації сівозмін. Хоча внесення мінеральних добрив зменшується, зростає використання органічних, що відповідає сучасним вимогам екологічної безпеки та підвищення родючості ґрунтів

Вирощування ВРХ, овець, кіз і коней у Львівській області переважно зосереджене в господарствах населення. Свинарство та птахівництво мають промислову спеціалізацію й домінують у сільськогосподарських підприємствах. Виробництво продукції тваринництва має позитивну динаміку до зростання, окрім виробництва ВРХ у живій масі.

Органічне виробництво у Львівській області демонструє стабільне зростання завдяки підвищенню попиту на безпечну продукцію та активній державній і міжнародній підтримці, що сприяє розвитку сімейних ферм, кооперативів та виходу регіону на європейські ринки. Проте висока собівартість органічного виробництва, значні витрати на сертифікацію та залежність від стабільних каналів збуту створюють фінансові ризики для підприємств, особливо в умовах воєнного стану. Це зумовлює потребу у посиленні механізмів підтримки, які б забезпечили стійкість і конкурентоспроможність органічного сектору та сприяли його подальшій інтеграції в європейський ринок.

Дослідження трудових ресурсів показало, що продуктивність праці в аграрних підприємствах області зростає, однак ефективність їх використання обмежується скороченням кількості кваліфікованих кадрів, сезонністю робіт і низькою мотивацією працівників. Аналіз підтвердив необхідність переходу до більш гнучких форм організації праці, автоматизації окремих процесів та підвищення інвестицій у розвиток людського капіталу.

Матеріально-технічні ресурси підприємств характеризуються певним дисбалансом: з одного боку, зростає рівень механізації та енергооснащеності, а з іншого - частина машинно-тракторного парку технічно застаріла та потребує оновлення. Показники ефективності використання техніки свідчать про недостатню інтенсивність її застосування, що знижує ефективність виробничих процесів і збільшує собівартість продукції

Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств залишаються важливим обмежувальним чинником розвитку. Висока вартість кредитів, недостатність внутрішніх джерел фінансування, обмеженість державних програм підтримки та необхідність значних інвестицій у технічне переоснащення стримують впровадження інноваційних і ресурсозберігаючих технологій. Разом з тим, підприємства, що активно використовують цифрові

інструменти планування, обліку й контролю витрат, демонструють вищий рівень ресурсної ефективності.

У межах дослідження було запропоновано модель оптимізації ресурсного потенціалу підприємства, яка базується на системному підході та охоплює всі види ресурсів - земельні, трудові, матеріальні, фінансові, інформаційно-інноваційні. Модель включає аналітично-оцінювальний блок, блок управлінських рішень та інструменти цифровізації, що забезпечують гнучкість і адаптивність виробничих процесів в умовах нестабільності. Її застосування дає змогу підвищити ефективність використання ресурсів шляхом оптимізації структурних пропорцій виробництва, зменшення витрат, раціонального використання землі та підвищення технологічної озброєності підприємств.

Виділено основні напрями підвищення ресурсної ефективності сільськогосподарських підприємств Львівської області:

1. Оптимізація структури посівних площ з урахуванням прибутковості різних культур, ресурсної забезпеченості та ризиків агрокліматичних умов.

2. Підвищення продуктивності земель шляхом розширення застосування органічних добрив, удосконалення сівозмін, впровадження точного землеробства та систем моніторингу стану ґрунтів.

3. Удосконалення управління трудовими ресурсами, включаючи цифровізацію робочих процесів, стимулювання продуктивності та розвиток професійних компетентностей персоналу.

4. Оновлення та модернізація технічних засобів, зокрема використання високопродуктивних та енергоефективних машин, систем дистанційного моніторингу технічного стану та автоматизації окремих операцій.

5. Підвищення ефективності фінансового менеджменту, впровадження інструментів управління витратами, бюджетування, інвестиційного планування, а також залучення зовнішнього фінансування на оновлення ресурсної бази.

6. Цифровізація виробничих процесів, що передбачає застосування AgriTech-рішень, електронних систем обліку, аналітичних панелей управління ресурсами та оптимізаційних моделей планування.

Узагальнюючи результати, доцільно зазначити, що ефективне використання ресурсів має системоутворююче значення для сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. Воно забезпечує підвищення продуктивності, рентабельності, конкурентоспроможності, зменшення виробничих ризиків та адаптацію до умов економічної нестабільності. Реалізація запропонованих у роботі рекомендацій сприятиме формуванню ресурсоефективної, інноваційної та фінансово стійкої моделі розвитку аграрного сектору Львівської області, що відповідатиме викликам сучасної економіки та вимогам європейських стандартів сталого виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дерев'янка Ю.М. Наукові підходи до визначення категорії «ресурс» *Механізм регулювання економіки*. 2009. № 1. С. 164.
2. Феєр О.В., Дрозд М.В. Теоретичні основи ресурсного забезпечення діяльності підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. Випуск 6. С. 220-224.
3. Ткач І., Маланчук М. Сучасні підходи до поняття та класифікації ресурсів і ресурсного забезпечення. *Social development & Security*. 2017. №1(1). С. 69-83. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1054724>
4. Бойко О.О., Ксьоншка А.В., Перемишленікова Ю.І. Трудові ресурси підприємства: сутність, структура та їх вплив на діяльність підприємства. *Бібліотечний вісник*. 2015. С. 14–19.
5. Стратійчук В.М., Новак І.Г. Сутність та класифікація трудових ресурсів підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Випуск 6(23). С.146-149.
6. Стратійчук В.М. Управління оборотними активами як елементом підприємницького потенціалу в умовах глобалізації та євроінтеграції. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 38. С. 232-238.
7. Яременко В. Г., Салманов Н. М. Сутність поняття та особливості класифікації фінансових ресурсів підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 19, частина 3. С.158-162.
8. Вяткін П.С. Елементи стратегічного управління інформаційними ресурсами сільськогосподарських підприємств. URL: https://chdtu.edu.ua/files/feu/Pratsi/KEU/Viatkin/Stat_strat_inf.pdf (дата звернення: 20.09.2025).
9. Адаменко Д. Інтелектуальні ресурси як каталізатор відновлення: стратегічні підходи та практичні аспекти в управлінні. *Аспекти*

публічного управління. 2024 №12(4). С. 28-35.
<https://doi.org/10.15421/152445>

10. Герасимчук З.В. Економіка підприємства: навч. посіб. КНЕУ, 2020. URL: <http://ir.kneu.edu.ua>
11. Chychulina K., & Oleshko K. Аналіз поняття «ресурси» та механізму їх ефективного формування. *Економіка і регіон Economics and Region*, 2020. №4(79). С. 43–53. [https://doi.org/10.26906/EiR.2020.4\(79\).2164](https://doi.org/10.26906/EiR.2020.4(79).2164)
12. Аберніхіна І., Сокиринська І. Ефективність використання ресурсів підприємства: практичний аспект. *Вісник Економіки*, по. 3, Jan. 2021, pp. 171-84, <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.03.171>.
13. Ващенко О. П. Сутність та класифікація ресурсів підприємства. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 11. С. 104–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2019_2_16 (дата звернення: 29.09.2025).
14. Степаненко С.В. Методичні аспекти оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу. *Науковий погляд економіка та управління*. 2022. № 3 (79). С. 83-89
15. Шаманська О. І. Система оцінки ефективності управління ресурсним потенціалом підприємств АПК. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
16. Ряснянська А. М. Оцінка ефективності використання земель сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. С. 65-69.
17. Єлець О.П., Гармаш І.О. Трудові ресурси підприємства та підходи до їх оцінки. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск № 9. С. 418-422.
18. Микитюк П. П., Флис В. Р. Управління ефективністю використання матеріально-технічних ресурсів на підприємстві. *Економічний аналіз*. 2023. Т. 33. № 4. С. 216–223. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/index> (дата звернення: 20.10.2025).

- 19.Потриваєва Н.В., Довгаль О.В., Пелипканич І.В. Методичні аспекти оцінки показників ефективності використання матеріально-технічних ресурсів сільського господарства. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9717/1/28-31.pdf> (дата звернення: 20.10.2025).
- 20.Захарчук О. В., Михайлов М. Г. Оцінка економічної ефективності використання матеріально-технічної бази підприємств. *Економіка АПК*. 2017. № 2. С. 25–32.
- 21.Каращенко В., & Рибіцький О. Ефективне управління фінансовими ресурсами у сільськогосподарських підприємствах. *Економіка та суспільство*, 2024. №64. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-139>.
- 22.Кустріч Л. О. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні. *Агросвіт*. 2018. № 1. С.18-24.
- 23.Вініченко І.І., Сорока Ю.О. Ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. №22. 2015. С. 34-37.
- 24.Нікольчук Ю., & Лопатовська О. Ефективність використання фінансових ресурсів підприємства: теоретико-методичні та практичні аспекти оцінки. *Трансформаційна економіка*. 2023. №4(04). С.59-65. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-4-11>.
- 25.Сайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2025).
- 26.Сільське господарство Львівської області за 2024 рік. Статистичний збірник. Львів. Головне управління статистики у Львівській області. 2025. 88 с.
- 27.Сайт Головного управління статистики у Львівській області. URL: <https://www.lv.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2025).

- 28.Петровський С. Стан і перспективи розвитку ринку органічної продукції у Львівській області. *Via Economica*, 2025. №8. С. 93-99.
<https://doi.org/10.32782/2786-8559/2025-8-14>
- 29.Смирнова С. М., Смирнов В. М., Юзик В. А. Оцінка ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С. 82–87. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.24.82](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.24.82)
- 30.Гривківська О.В., Гейжа Є.О. Ризики господарської діяльності аграрних підприємств та їх нейтралізація в умовах активних бойових дій. *Київський економічний науковий журнал*. № 4, 2024. С.43-48.
- 31.Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>
- 32.Гриб, Є. (2023). Чинники ризиків сталого розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка та суспільство*, (57).
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-94>
- 33.Нужна С.А., Самарець Н.М. Оптимізація використання виробничих ресурсів підприємствами аграрного сектору. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28, № 4. С. 225-234.
- 34.Борисенко В.О., Борисенко Д.В. Оптимізація використання ресурсів та виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2023. вип. 10(43). С. 107-114.
- 35.Пуцентейло П.Р. Моделювання оптимізації виробничої структури аграрних підприємств. *Інноваційна економіка*. 2012. №11. С. 43-50.
URL: <http://library.wunu.edu.ua/index.php/uk/kvd/61-resursy-biblioteku/pratsi-vykladachiv-tneu/p/391-2011-11-15-07-14-10> (дата звернення: 29.10.2025).
36. Фарафонова Н.В. Оптимізація використання виробничих ресурсів сільськогосподарськими підприємствами. *Економічний часопис-XXI*.

2012. №1-2. С. 36-39. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/48206> (дата звернення: 21.09.2025).
37. Поліванцев А.С. Впровадження інноваційних технологій, як спосіб ефективності управління підприємством під час економічної кризи. *Економічний простір*. 2025. №301. С.132-137.
38. Мамчур, В., & Студінська, Г. (2023). Інноваційний розвиток аграрної сфери в умовах реалізації національної системи стійкості. *Економіка та суспільство*, (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-144>
39. Про інноваційну діяльність: Закон України від 18.02.2002. Офіційний вісник України. 2002. № 31. С. 145. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15/print1477376382546226> (дата звернення: 20.10.2025).
40. Люта Г.В., Павленко І.А. Вплив інноваційних технологій на систему управління підприємством. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. Випуск 12. С. 298-303.
41. Вернюк Н.О., Дяченко М.І. Регулювання інноваційного розвитку аграрного сектор. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: <http://surl.li/mgfck> (дата звернення: 10.11.2025).
42. Точне землеробство: як технології змінюють агробізнес. URL: <https://rhiza.com.ua/tochne-zemlerobstvo-yak-tehnologiyi-zminyuyut-agrobiznes/> (дата звернення: 10.11.2025).
43. Розвиток точного землеробства у світі та його вплив на сільське господарство URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/rozvytok-tochnogo-zemlerobstva-u-sviti-ta-jogo-vplyv-na-silске-gospodarstvo/> (дата звернення: 10.11.2025).
44. Ягідний бізнес «Агро Фрутіки Бишків». URL: <https://lviv.dcz.gov.ua/novyna/yagidnyy-biznes-agro-frutiky-byshkiv> (дата звернення: 10.11.2025).

45. Богуславська С., Білоус С., & Пасека, А. (2023). Напрями підвищення ефективності використання ресурсів для насіннєвого заводу. *Економіка та суспільство*, (57). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-3>
46. Полянська А. С., Мартинець В. Б., Кабан О. В. Оптимізація ланцюга постачання на підприємстві в умовах кризових явищ. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18(2). С. 112-127.
47. Гончаренко М.Ф., Білоус С.П., Пархоменко Н.М. Роль екологічного фактору в стійкому розвитку інтеграційних процесів в економіці регіону. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 9 (230). С. 4-14.
48. Стратегічні напрями підвищення ефективності використання сільськогосподарських земель в умовах повоєнного відновлення / О. Єрмоленко, Г. Селезньова, О. Ковальова та ін. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 5. С. 16 – 20.
49. Баган Н.В. Напрями підвищення ефективності використання ресурсів аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. №3. С. 190-196. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2021-3-26>.
50. Вініченко І.І., Сорока Ю.О. Ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. № 22. 2015. С. 34-37.
51. Германович М. М. Ефективне використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах. *Тенденції розвитку наукової думки в менеджменті, галузях спорту, обслуговування та охорони здоров'я: тези доп. IV Міжнар. студ. наук. конф. (16-17 жовтня 2025 року, м. Львів) / за заг. ред. Н. Павленчик. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2025. С. 40-42.*
52. Германович М. М. Вплив інноваційних технологій на підвищення ефективності використання ресурсів у сільському господарстві. *Маркетинг у глобальному середовищі: інновації, етика та*

конкурентоспроможність бізнесу. Збірник тез IX Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції / за заг. ред. А.О. Линдюка, М.В. Когут. Дубляни. 2025. С. 270-273.